

**HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI,
NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI,
MHESHIMIWA WILLIAM V. LUKUVI (MB.),
AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA WA FEDHA 2021/22**

1.0 UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii iliyochambua Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **3**) mnamo tarehe 29 Machi, 2021 Jijini Dodoma, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kujadili taarifa za utekelezaji wa Bajeti ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **3**) kwa mwaka wa fedha 2020/21. Aidha, naomba Bunge lako Tukufu lijadili na kupitisha makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **3**) kwa mwaka wa fedha 2021/22.

2. Mheshimiwa Spika, mkutano huu wa Bunge la **12** la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni wa

tatu (3) kufanyika baada ya Uchaguzi Mkuu wa mwezi Oktoba, 2020 ambapo viongozi wa kitaifa pamoja na waheshimiwa wabunge walichaguliwa na wananchi kwa wingi wa kura kwa zaidi ya asilimia **84**.

3. Mheshimiwa Spika, kabla sijaendelea na hotuba yangu kwa heshima kubwa naomba kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye aliapishwa tarehe 19 Machi, 2021 kuwa Rais wa Awamu ya Sita. Aidha, tunampongeza kwa hotuba yake aliyoitoa Bungeni tarehe 22 Aprili, 2021 ambayo imetoa mwelekeo wa Serikali katika kusimamia utekelezaji wa ajenda za kitaifa kama zilivyoainishwa katika Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2020 – 2025 yenye kurasa 308, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 – 2025/26 na Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025). Sisi Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya

Makazi tunamwahidi tutaendeleza kazi kwa kasi na uadilifu.

4. *Mheshimiwa Spika,* napenda pia kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango kwa kuteuliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye alithibitishwa na Bunge kwa kura za kishindo na kuapishwa tarehe 31 Machi, 2021. Tunapenda kumhakikishia kwamba tutatekeleza ipasavyo maelekezo na ushauri wake katika kuboresha na kuimarisha huduma za Sekta ya Ardhi.

5. *Mheshimiwa Spika,* naungana na watanzania wenzangu kutoa pole kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, mjane Mama Janeth Magufuli, familia pamoja na wananchi wote kutokana na msiba wa Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, aliyekuwa Rais wa Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania uliotokea tarehe 17 Machi, 2021.

6. Mheshimiwa Spika, sauti ya mwanamapinduzi, kiongozi jasiri, mchapakazi, mzalendo wa kweli kwa nchi yake na mtetezi wa wanyonge, Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli imetoweka ghafla. Hakika Taifa letu limeondokewa na kiongozi shupavu, mahiri na aliyependa kuona vitendo vinafanyika kwa haraka na vyenye matokeo chanya kupitia kaulimbiu ya Hapa Kazi Tu. Alikuwa na uthubutu wa kufanya maamuzi magumu yenye maslahi kwa Watanzania.

7. Mheshimiwa Spika, katika Sekta ya Ardhi tutaendelea kumkumbuka Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli kutokana na kuwezesha na kusimamia baadhi ya mambo makubwa yaliyoacha alama ambayo ni pamoja na kuridhia maboresho ya Sekta ya Ardhi kwa kuanzisha Ofisi za Ardhi za Mikoa na kuweka wataalam wote wa Sekta ya Ardhi chini ya usimamizi wa Wizara, kuwezesha utatuzi wa migogoro ya matumizi ya

ardhi ya vijiji 975 kwa kushirikiana na wizara za kisekta ambayo ilikuwa ni kero kubwa kwa wananchi na kuimarisha usalama wa milki za ardhi nchini. Aidha, masuala mengine muhimu ya kitaifa aliyoyasimamia ni pamoja na kuhamisha Makao Makuu ya nchi kutoka Dar es Salaam kuja Dodoma, ujenzi wa Reli ya Kisasa (Standard Gauge Railway), ujenzi wa Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere (MW 2,115), kuboresha Shirika la Ndege la Tanzania, usambazaji wa umeme vijijini, elimu bila malipo, uboreshaji wa huduma za afya na ujenzi wa miundombinu ikiwemo barabara na madaraja makubwa.

8. *Mheshimiwa Spika*, uongozi wake thabiti na makini katika kusimamia rasilimali za nchi, kupambana na rushwa, ubadhirifu wa mali za umma, dawa za kulevya pamoja na kurejesha nidhamu katika utumishi wa umma, umekuwa ni chachu ya maendeleo ya haraka na umeacha alama itakayodumu kwa kipindi kirefu. Nasi

tuliobaki tutaendelea kumkumbuka na kumuenzi kwa kutekeleza malengo na maono yake ili kuijenga Tanzania mpya iliyo imara kiuchumi na kijamii.

9. *Mheshimiwa Spika*, kwa masikitiko makubwa natoa pole pia kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kufuatia kifo cha Rais mstaafu wa Serikali ya Awamu ya Tatu, Hayati Benjamin William Mkapa kilichotokea tarehe 24 Julai, 2020 pamoja na kifo cha Hayati Balozi Mhandisi John William Kijazi, aliyekuwa Katibu Mkuu Kiongozi, kilichotokea tarehe 21 Februari, 2021. Hakika tutaendelea kuwaenzi kwa michango yao katika maendeleo ya Taifa letu.

10. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, natoa pole kwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi pamoja na watanzania wote kufuatia kifo cha Hayati Maalim Seif Sharrif Hamad, aliyekuwa Makamu wa

Kwanza wa Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kilichotokea tarehe 17 Februari 2021.

11. Mheshimiwa Spika, kadhalika, natoa pole kwako binafsi pamoja na wabunge wote wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kufuatia vifo vya Waheshimiwa Mhandisi Atashasta Justus Nditiye, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Muhambwe kilichotokea tarehe 12 Februari, 2021, Martha Jachi Umbulla aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum Mkoa wa Manyara kilichotokea tarehe 20 Januari, 2021 na Khatib Said Haji aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Konde kilichotokea tarehe 20 Mei 2021. Vilevile, natoa pole kwa wananchi wote waliopatwa na misiba ya kuondokewa na wapendwa wao. Tunawaomba marehemu wote Mwenyezi Mungu azilaze roho zao mahala pema peponi, Amina.

12. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi kwa

kuchaguliwa na wananchi wa Zanzibar kuwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi katika Uchaguzi Mkuu uliofanyika mwezi Oktoba, 2020. Aidha, nawapongeza Mhe. Othman Masoud kwa kuteuliwa kuwa Makamu wa Kwanza wa Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar na Mhe. Hemed Suleiman Abdulla kuwa Makamu wa Pili wa Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

13. Mheshimiwa Spika, natumia fursa hii kumpongeza Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuaminiwa na kuteuliwa tena katika wadhifa huo. Napenda kumshukuru kwa ushauri, ushirikiano na maelekezo ambayo amekuwa akinipa katika utekelezaji wa majukumu yanayohusu Wizara ikiwemo maelekezo yaliyotolewa kwenye hotuba yake. Daima maelekezo yake yamekuwa ni dira ya kuongoza utekelezaji wa majukumu ya sekta ya ardhi kwa maendeleo ya Taifa letu. Vilevile, nawapongeza

mawaziri na naibu mawaziri wote walioteuliwa kuongoza wizara mbalimbali.

14. Mheshimiwa Spika, kipekee nakupongeza wewe binafsi Mhe. Job Yustino Ndugai Mbunge wa Kongwa kwa kuchaguliwa tena kushika wadhifa wa uspika na kuendesha shughuli za Bunge kwa ufanisi mkubwa. Aidha, nampongeza Naibu Spika Mhe. Dkt. Tulia Ackson Mwansasu Mbunge wa Mbeya Mjini pamoja na wenyeviti wote wa Bunge lako Tukufu kwa uendeshaji mzuri wa Bunge. Vilevile, nawapongeza wabunge wapya Mhe. Dkt Florence George Samizi Mbunge wa Muhambwe na Mhe. Kavejuru Eliedory Felix Mbunge wa Buhigwe kwa kuchaguliwa kuwa Wabunge na kuapishwa tarehe 24 Mei, 2021. Pia nampongeza Bi, Nanelwa Joyce Mwihambi kwa kuteuliwa kuwa Katibu wa Bunge. Tunawaomba kwa Mwenyezi Mungu aendelee kuwajalia afya njema na hekima katika kuwatumikia wananchi kupitia Bunge hili.

15. Mheshimiwa Spika, napenda pia kutoa shukrani zangu za dhati kwa wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii chini ya uongozi wa Mwenyekiti Mhe. Aloyce Andrew Kwezi Mbunge wa Jimbo la Kaliua kwa ushirikiano pamoja na ushauri wanaotupatia katika kuboresha utendaji kazi na kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, nawashukuru Wajumbe wote wa Kamati kwa uchambuzi makini na ushauri waliotoa wakati wa kupitia Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya mwaka wa fedha 2020/21 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **3**) kwa mwaka wa fedha 2021/22. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba tutaendelea kuzingatia maoni, ushauri na maelekezo ya Kamati katika kuboresha utendaji na kuongeza tija katika huduma za Sekta ya Ardhi.

16. Mheshimiwa Spika, vilevile, namshukuru Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na Serikali za Mitaa kwa kufanikisha kikao cha pamoja kilichofanyika tarehe 7 – 8 Mei, 2021 kujadili masuala mbalimbali yanayohusu sekta ya ardhi. Kikao hicho kimetupa nguvu na msukumo wa kipekee katika kutekeleza majukumu ya sekta ya ardhi kwa mujibu wa sheria na kimekuwa na mafanikio makubwa.

17. Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kutumia fursa hii kumshukuru Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuniamini na kunipa fursa ya kuendelea kuiongoza Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Ninamshukuru pia kwa kuendelea kumwamini Mhe. Dkt. Angeline S. Mabula (Mb.) kuendelea na nafasi yake ya Naibu Waziri. Kadhalika ninamshukuru kwa kuendelea

kumwamini Bibi Mary G. Makondo, Katibu Mkuu na Bw. Nicholas B. Mkapa, Naibu Katibu Mkuu kuendelea na nafasi zao. Tunamuahidi kuwa tutafanya kazi kwa bidii, weledi, ubunifu, uaminifu na utiifu kwake na kwa nchi yetu katika kumsaidia kusimamia shughuli za Sekta ya Ardhi.

18. *Mheshimiwa Spika*, napenda pia kutoa shukrani zangu za dhati kwa wananchi wa Jimbo la Isimani kwa imani kubwa waliyoionesha kwangu kwa kunichagua tena kwa kishindo kuwa mwakilishi wao hapa Bungeni. Naahidi kuwapa ushirikiano katika juhudi za kuleta maendeleo na utatuzi wa changamoto mbalimbali zinazowakabili kijamii na kiuchumi kadri itakavyowezekana.

19. *Mheshimiwa Spika*, baada ya maelezo hayo ya utangulizi, sasa napenda kutoa ufafanuzi kuhusu majukumu ya Wizara, hali halisi ya Sekta ya Ardhi pamoja na mwelekeo na utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha 2020/21

na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara pamoja na taasisi zilizo chini ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2021/22.

2.0 MAJUKUMU YA WIZARA

20. *Mheshimiwa Spika*, Wizara inao wajibu wa kutekeleza majukumu yafuatayo: -

- i) Kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995;
- ii) Kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000;
- iii) Kusimamia utawala wa ardhi;
- iv) Kusimamia upangaji na uendelezaji wa miji na vijiji;
- v) Kusimamia na kuwezesha upimaji wa ardhi na kutayarisha ramani;
- vi) Kumilikisha ardhi na kuwezesha utoaji wa hati za hakimiliki ya kimila;
- vii) Kusajili hatimiliki za ardhi, miamala na nyaraka za kisheria;

- viii) Kusimamia uthamini wa mali nchini;
- ix) Kuhamasisha na kuwezesha ujenzi wa nyumba bora;
- x) Kusimamia uendelezaji milki;
- xi) Kusimamia utunzaji wa kumbukumbu za ardhi;
- xii) Kusimamia ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na huduma za Sekta ya Ardhi;
- xiii) Kuwezesha uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi na kufuatilia utekelezaji wake;
- xiv) Kusimamia taasisi zilizo chini ya Wizara ambazo ni Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; Shirika la Nyumba la Taifa na Vyuo vya Ardhi vya Tabora na Morogoro; na
- xv) Kusimamia maslahi, utendaji kazi na maendeleo ya watumishi wa Wizara.

21. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia sera na sheria

zifuatazo:-

- i) Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 na Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000;
- ii) Sheria ya Ardhi, Sura ya 113;
- iii) Sheria ya Ardhi ya Vijiji, Sura ya 114;
- iv) Sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini Sura ya 138;
- v) Sheria ya Mahakama za Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi, Sura ya 216;
- vi) Sheria ya Upimaji Ardhi, Sura ya 324;
- vii) Sheria ya Usajili Wapima Ardhi, Sura ya 270;
- viii) Sheria ya Utwaaji Ardhi, Sura ya 118;
- ix) Sheria ya Upangaji wa Matumizi ya Ardhi, Sura ya 116;
- x) Sheria ya Usajili wa Maafisa Mipangomiji, Sura ya 426;
- xi) Sheria ya Mipangomiji, Sura ya 355;
- xii) Sheria ya Usajili wa Ardhi, Sura ya 334;
- xiii) Sheria ya Usajili wa Nyaraka, Sura ya 117;

- xiv) Sheria ya Umiliki wa Sehemu ya Jengo, Sura ya 416;
- xv) Sheria ya Usajili wa Rehani za Mali Zinazohamishika, Sura ya 210; na
- xvi) Sheria ya Shirika la Nyumba la Taifa, Sura ya 295.

3.0 HALI YA SEKTA YA ARDHI NCHINI

22. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Ardhi imeendelea kuimarika na kuwa mhimili na sekta wezeshi kwa uwekezaji na uzalishaji katika sekta za kilimo, viwanda, ujenzi, mifugo, uvuvi, maliasili, nishati, madini na miundombinu; hivyo, kuchangia katika kuongeza ajira kwa wananchi, pato la mwananchi mmoja mmoja, mapato ya Serikali na kukuza pato la Taifa kwa ujumla.

23. Mheshimiwa Spika, katika kuendelea kuboresha huduma za sekta ya ardhi nchini, Wizara inatekeleza Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha kila kipande cha ardhi. Programu

hii inatekelezwa kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji, sekta binafsi na washirika wa maendeleo. Vilevile, Wizara imeendelea kuandaa na kusimamia utekelezaji wa miongozo ya uthamini na ulipaji fidia, upangaji, upimaji, urasimishaji, umilikishaji, usajili wa ardhi, na ujenzi wa nyumba bora za gharama nafuu.

24. Mheshimiwa Spika, jukumu la kupanga miji kwa mujibu wa Sheria ya Mipangomiji Na. 8 ya mwaka 2007 ni la Halmashauri. Hivyo, Wizara yangu imeendelea kuzijengea uwezo Halmashauri kwa kuzipatia vifaa vya kisasa vya upimaji ardhi, magari, kompyuta, samani za ofisi na vitendea kazi vingine kwa ajili ya kufanya kazi za kupanga, kupima na kumilikisha ardhi, ukusanyaji wa maduhuli na utatuzi wa migogoro ya ardhi. Hatua hii inalenga kuwahakikishia wananchi usalama wa milki, kuwawezesha wananchi kutumia ardhi yao kama mtaji, kuongeza thamani ya ardhi, kudhibiti migogoro ya matumizi ya ardhi na kuongeza wigo

wa mapato ya Serikali.

25. Mheshimiwa Spika, upangaji na upimaji ardhi unapaswa kujielekeza zaidi katika kupanga miji, kudhibiti na kusimamia uendelezaji wa ardhi na miji katika maeneo ya kiutawala, utoaji wa huduma za ardhi na kuwezesha upatikanaji wa viwanja na mashamba kwa gharama nafuu. **Natoa rai kwa Halmashauri zote nchini kuhakikisha kuwa zinatenga fedha kwa ajili ya upangaji, upimaji, umilikishaji wa ardhi pamoja na ununuzi wa vifaa, usimikaji wa mifumo ya TEHAMA na uwekaji wa miundombinu hususan barabara katika maeneo yao kwani Halmashauri ndio wenye ardhi na pia ni Mamlaka za Upangaji wa ardhi zao kwa mujibu wa sheria.**

Mhe. William V. Lukuwi (Mb.) akikagua mojawapo ya vifaa vya upimaji vya kisasa.

26. Mheshimiwa Spika, Wizara imebaini uwepo wa madalali wasio rasmi zikiwemo pia kampuni zinazofanya shughuli mbalimbali zinazohusiana na sekta ya ardhi kama vile kusimamia na kuratibu mauziano ya viwanja, mashamba na nyumba. Hali hii isiyoratibiwa imekuwa ikisababisha migogoro ya ardhi, upandishaji holela wa bei, kutolipa kodi za Serikali na kuikosesha Serikali mapato yatokanayo na miamala inayofanyika baina ya wadau. Hivyo, imefika wakati sasa wa kuwatambua madalali wanaofanya shughuli hizo ili kuwawekea utaratibu maalum/mahsusuni. Wizara imeandaa rejista pamoja na vigezo vitakavyozingatiwa katika kuwatambua madalali wote wanaojihusisha na shughuli za sekta ya ardhi. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaandaa mwongozo/kanuni utakaoweka utaratibu wa kuratibu kazi za madalali hao ili wasiendelee kuwaumiza wananchi, kukwepa kodi na waweze

kufanya kazi kwa mujibu wa sheria.

27. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu pia inashiriki katika uwezeshaji na utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati ya Kitaifa ikiwemo Mradi wa Ujenzi wa Bwawa la Kuzalisha Umeme la Julius Nyerere, Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki linaloanzia Hoima nchini Uganda hadi Chongoleani jijini Tanga, na ujenzi wa Reli ya Kisasa. Katika miradi hii, Wizara imeshiriki katika utwaaji ardhi, ulipaji wa fidia, upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji itatoa kipaumbele katika kupanga, kupima na kumilikisha ardhi kulingana na Kanda za Kiuchumi hususan maeneo yanayolima mazao ya kimkakati kama vile pamba, korosho, alizeti na mengineyo ili kuongeza tija katika uzalishaji na kukuza pato la Taifa.

4.0 MWELEKEO WA SEKTA YA ARDHI NCHINI

28. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Mpango wa Tatu wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26); Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2020; Hotuba ya aliyekuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli wakati wa kuzindua Bunge la 12 mwezi Novemba, 2020; Hotuba ya Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan alipolihutubia Bunge tarehe 22 Aprili, 2021; Malengo ya Maendeleo Endelevu 2030; Mpango wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi (2013-2033); Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995; Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000; pamoja na sheria, kanuni na miongozo inayosimamia sekta ya ardhi.

29. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu itaendelea

kutekeleza kwa makini masuala yaliyomo kwenye nyaraka na miongozo yanayohusu Sekta ya Ardhi mwaka hadi mwaka ili kutimiza malengo yaliyokusudiwa na Serikali. Mwelekeo wa Wizara ni kuleta mageuzi katika utoaji wa huduma karibu na maeneo ya wananchi kwa kuimarisha na kuongeza matumizi ya TEHAMA katika sekta ya ardhi, kutambua vipande vya ardhi kwa njia rahisi na shirikishi; kufanya uhakiki wa milki; kujenga mifumo na miundombinu imara ya upimaji ardhi; na kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali.

30. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ukusanyaji, uchakataji na utunzaji wa kumbukumbu za ardhi, Wizara itasimika kwa awamu Mfumo Unganishi wa Taarifa za Ardhi (ILMIS) katika Ofisi zote za Ardhi za Mikoa na kuendelea kuimarisha Mfumo huo katika Ofisi za Ardhi za Halmashauri. Aidha, Wizara itaongeza juhudi katika kuhuisha mifumo ya ukusanyaji

maduhuli, uhakiki wa Nyaraka za Umiliki ardhi ili zilingane na taarifa za NIDA, uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji na kuimarisha miundombinu.

31. Mheshimiwa Spika, ardhi ni rasilimali kuu kwa jamii na matumizi yake ni mtambuka hivyo maendeleo katika sekta mbalimbali nchini yanategemea ardhi. Wizara itaendelea kutambua, kupanga, kupima na kumilikisha ardhi hatua ambayo ni suluhisho la kupunguza migogoro ya matumizi ya ardhi. Serikali itaendelea kutambua na kuhakiki uwekezaji katika ardhi ili kutambua mchango wake katika uchumi wa nchi. Katika muda wa kati wa miaka mitano Wizara inalenga kupima takribani asilimia **37** ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji, makazi, biashara na matumizi mengine ya ardhi. Lengo hilo litafikiwa kwa kutekeleza miradi mbalimbali katika mamlaka za upangaji kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa na wadau wengine chini ya uratibu wa Wizara.

32. Mheshimiwa Spika, ili kufikia malengo ya Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22-2025/26 na Ilani ya Chama Cha Mapinduzi 2020-25, katika miaka mitano ijayo Wizara itatekeleza maeneo ya kipaumbele yafuatayo:-

- i) Kutambua, kupanga, kupima na kumilikisha vipande vya ardhi **2,500,000** mijini na kutoa hatimiliki za kimila **2,600,000** vijijini;
- ii) Kuandaa mipango kabambe ya matumizi ya ardhi, kuendeleza miji, maeneo tengefu, visiwa, ukanda wa pwani na kutenga ardhi ya kutosha (hazina ya ardhi) kwa ajili ya uwekezaji;
- iii) Kuimarisha uwekezaji katika ujenzi wa nyumba za gharama nafuu;
- iv) Kuboresha Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Ardhi kwa kutumia TEHAMA;
- v) Kuwianisha mifumo ya usimamizi wa ardhi na mipango ya maendeleo ya sekta zingine katika

matumizi ya ardhi; na

vi) Kuhamasisha matumizi ya TEHAMA katika upimaji wa ardhi.

33. Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya utangulizi kuhusu majukumu, hali ya Sekta ya Ardhi na mwelekeo wa Sekta ya Ardhi, naomba sasa nitoe ufafanuzi kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**), pamoja na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **3**) kwa mwaka wa fedha 2020/21 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya mafungu haya kwa mwaka wa fedha 2021/22. Takwimu zinazohusu utekelezaji wa bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka wa fedha 2020/21 zilizopo katika hotuba hii zinaishia tarehe 15 Mei, 2021.

5.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2020/21 NA MALENGO YA MWAKA WA FEDHA 2021/22

Mapato na Matumizi ya Fedha: Fungu 48

Mapato

34. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara ilipanga kukusanya shilingi bilioni **200** kutokana na vyanzo vya mapato ya kodi, ada na tozo mbalimbali za ardhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Wizara imekusanya shilingi bilioni **110** sawa na asilimia **55** ya lengo chini ya uratibu wa Ofisi za Ardhi za Mikoa kama inavyoonesha katika Jedwali **Na. 1**.

Jedwali Na. 1 Ukusanyaji wa Maduhuli ya Serikali kimkoa hadi 15 Mei, 2021.

Na.	Mkoa	Lengo la Mwaka 2020/21	Makusanyo Halisi	%
1	Arusha	8,890,910,720	7,234,299,031	81
2	Dar Es Salaam	62,787,363,738	34,231,014,459	55
3	Dodoma	10,096,544,316	10,394,744,608	103
4	Geita	3,508,350,614	1,136,948,273	32
5	Iringa	4,218,732,002	2,757,153,298	65
6	Kagera	3,508,350,614	1,613,185,222	46
7	Katavi	3,097,790,239	450,720,903	15

Na.	Mkoa	Lengo la Mwaka 2020/21	Makusanyo Halisi	%
8	Kigoma	3,127,148,340	1,528,443,475	49
9	Kilimanjaro	3,834,544,242	3,848,830,060	100
10	Lindi	1,717,127,379	3,150,996,555	184
11	Manyara	2,988,966,345	1,360,986,165	46
12	Mara	3,862,953,778	1,654,728,771	43
13	Mbeya	11,573,519,795	3,608,782,865	31
14	Morogoro	11,362,162,934	3,988,323,897	35
15	Mtwara	2,833,673,058	5,281,280,592	186
16	Mwanza	15,229,503,770	7,326,718,534	48
17	Njombe	5,257,500,540	1,209,986,880	23
18	Pwani	10,779,730,377	6,485,559,278	60
19	Rukwa	2,209,889,940	625,938,219	28
20	Ruvuma	4,644,685,026	1,066,212,559	23
21	Shinyanga	6,316,084,637	2,556,634,319	40
22	Simiyu	2,022,009,127	809,899,913	40
23	Singida	1,959,228,308	1,005,527,491	51
24	Songwe	2,469,582,076	894,369,182	36
25	Tabora	6,010,744,021	1,203,432,458	20
26	Tanga	5,692,904,064	5,012,066,975	88
	JUMLA	200,000,000,000	110,436,783,982	55

35. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kuwapongeza wamiliki wa ardhi waliolipa kodi ya pango la ardhi kwa wakati. Aidha, Wizara inaendelea kutekeleza mikakati ya ukusanyaji maduhuli ili kufikia lengo lililokusudiwa ikiwemo:-

- i) Kushirikiana na Serikali za Mitaa katika ngazi zote kusambaza hati za madai, kufuatilia malipo ya madeni na kuwafikisha Mahakamani wadaiwa sugu ili kulipa kodi ya pango la ardhi kwa mujibu wa sheria;
- ii) Kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa kulipa kodi ya pango la ardhi kwa wakati na kutuma ujumbe mfupi kupitia simu za mkononi pamoja na kutenga siku maalum ya mlipakodi;
- iii) Kuhimiza wananchi waliopimiwa viwanja kulipia gharama za umilikishaji na kuandaliwa hatimiliki; na
- iv) Kuendelea kuhuisha kumbukumbu za ardhi na kubainishwa viwanja na mashamba ambayo hayajamilikishwa kwa kutumia Mifumo ya TEHAMA kwa ajili ya kurahisisha ulipaji kodi.

36. Mheshimiwa Spika, pamoja na juhudi hizo za

ukusanyaji wa maduhuli, Wizara bado inazidai taasisi za umma malimbikizo ya kodi ya pango la ardhi yanayofikia shilingi bilioni **82**. Jitihada zinaendelea kufanyika kuhakikisha madeni hayo yanalipwa. **Natoa rai kwa wananchi ambao ardhi yao imetambuliwa, imepimwa au kumilikishwa, kulipa kodi ya pango la ardhi kwa wakati ili kuepuka tozo ya adhabu au kuchukuliwa hatua za kisheria.**

37. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara yangu imepanga kukusanya shilingi bilioni **260** kutokana na kodi ya pango la ardhi, ada na tozo mbalimbali zinazohusiana na Sekta ya Ardhi. Lengo hilo linatarajiwa kufikiwa kwa kutekeleza mikakati ifuatayo:-

- i) Kuimarisha miundombinu ya TEHAMA katika Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri itakayosaidia ukusanyaji wa mapato kwa urahisi;

- ii) Kuboresha kanzidata ya wamiliki wa ardhi kwa kutumia mfumo unganishi wa kielektroniki utakaosaidia kuhifadhi kumbukumbu za ardhi na kuwasiliana na wamiliki kwa kutuma ujumbe mfupi na barua pepe;
- iii) Kuhakiki majina ya wamiliki wa ardhi katika hati zilizosajiliwa ili kuoanisha na taarifa zilizoko katika mifumo mingine ya Serikali ili kuwabaini wamiliki hewa na ambao hawalipi kodi;
- iv) Kufanya uhakiki wa viwanja na mashamba ili kubaini wamiliki waliobadili matumizi ili waweze kulipa kodi stahiki;
- v) Kushirikiana na Serikali za Mitaa kusambaza hati za madai, kufuatilia malipo ya madeni na kuwafikisha mahakamani wadaiwa sugu wa kodi ya pango la ardhi kwa mujibu wa sheria;
- vi) Kuongeza wigo wa makusanyo kwa kuwahamasisha wananchi kumilikishwa

viwanja vilivyopimwa pamoja na kutambua na kusajili wamiliki wa kila kipande cha ardhi katika maeneo ambayo hayajapangwa na kupimwa;

- vii) Kupima maeneo ya uchimbaji wa madini na kutoza kodi stahiki;
- viii) Kuhakiki matumizi ya ardhi iliyomilikishwa yakiwemo maeneo ya taasisi za umma na za kidini ili sehemu ya ardhi inayotumiwa kibiashara iweze kutozwa kodi stahiki;
- ix) Kuongeza kasi ya kutambua, kupanga, kupima na kumilikisha ardhi kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji; na
- x) Kuongeza kasi ya utoaji elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa wamiliki wa ardhi kulipa kodi kwa wakati.

Matumizi

38. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliidhinishiwa shilingi

129,579,479,000 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi **19,496,335,000** zilikuwa kwa ajili ya mishahara; shilingi **27,482,305,000** kwa ajili ya matumizi mengineyo. Aidha, shilingi **82,600,839,000** zilitengwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo ambapo shilingi **16,300,000,000** ni fedha za ndani na shilingi **66,300,839,000** ni fedha za nje. Vilevile, katika kipindi hiki Wizara iliongezewa shilingi **13,536,734,474.01** kwa ajili ya kulipa mishahara, madeni ya wazabuni na watumishi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Wizara imepokea na kutumia jumla ya shilingi **55,664,838,472.51 (Jedwali Na. 2)** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na miradi ya maendeleo, sawa na asilimia **38.9** ya bajeti ya shilingi **143,116,213,474.01** baada ya uhamisho wa fedha kufanyika. Kati ya fedha hizo, shilingi **25,232,121,713.56** (sawa na asilimia **81.2** ya bajeti ya mishahara) ni kwa ajili ya mishahara na shilingi **24,944,169,083.15** (sawa na asilimia

89.3 ya bajeti ya matumizi mengineyo) ni kwa ajili ya matumizi mengineyo na shilingi **5,488,547,675.80** (sawa na asilimia **30.9** ya bajeti ya maendeleo) zilitolewa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mapato na Matumizi ya Fedha: Fungu 3

Mapato

39. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ilitarajia kupata shilingi milioni **906**. Kati ya fedha hizo, shilingi milioni **900** ni kutoka kwa wadau wa kimkakati na shilingi milioni **6** ni kutokana na makusanyo ya kodi ya pango la nyumba. Hadi tarehe 15 Mei, 2021, Tume imepokea shilingi milioni **305.9** sawa na asilimia **33.8** ya lengo. Kati ya fedha hizo, shilingi milioni **298.6** ni fedha kutoka kwa wadau wa kimkakati na shilingi milioni **7.35** ni mapato ya kodi ya pango la nyumba.

Matumizi

40. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Tume iliidhinishiwa shilingi bilioni **4.67** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni **1.51** ni kwa ajili ya mishahara, shilingi bilioni **1.66** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo na shilingi bilioni **1.5** ni kwa ajili ya mradi wa maendeleo. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Tume ilipokea kiasi cha shilingi bilioni **2.92** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo, sawa na asilimia **62.53** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni **1.04** ni za mishahara na shilingi bilioni **1.29** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo na shilingi milioni **592.1** ni kwa ajili ya maendeleo.

5.1 UTAWALA WA ARDHI

Baraza la Taifa la Ushauri wa Ardhi

41. Mheshimiwa Spika, Baraza la Taifa la Ushauri wa Ardhi ni chombo kilichoundwa kwa mujibu wa Fungu la 17 (4) la Sheria ya Ardhi (Sura 113) na

Kanuni zake za mwaka 2001. Majukumu ya Baraza ni pamoja na kufanya mapitio na kumshauri Waziri mwenye dhamana na masuala ya ardhi kuhusu masuala ya sera, sheria, kanuni pamoja na kufanya mapitio ya mfumo wa kitaasisi na kupendekeza namna bora ya kutekeleza masuala ya sekta ya ardhi. Tangu kuundwa kwa chombo hiki mwaka 2018, Wizara imeendelea kuliwezesha kutekeleza majukumu yake. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara imeliwezesha Baraza kufanya vikao na kutekeleza majukumu yake kwa kutoa ushauri na mapendekezo mbalimbali ambayo yamechangia kuleta ufanisi katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kuliwezesha Baraza kufanya vikao vya kisheria na kuchambua taarifa na mapendekezo mbalimbali yanayohusu sekta ya ardhi.

Usimamizi wa sekta ya ardhi

42. Mheshimiwa Spika, Utawala wa Ardhi unalenga kuhakikisha ardhi yote nchini

inatambuliwa, inapangwa, inapimwa na kumilikishwa kwa lengo la kuboresha huduma za makazi, uwekezaji, milki salama, kuongeza mapato ya Serikali na hivyo kukuza pato la Taifa. Katika kufanikisha azma hiyo, Wizara imeendelea kuboresha utoaji huduma za Sekta ya Ardhi kwa wananchi kwa kuboresha Ofisi za Ardhi katika Mikoa yote **26** nchini. Ofisi za Ardhi za Mikoa zinaongozwa na Kamishna wa Ardhi Wasaidizi kama inavyooneshwa katika jedwali lifuatalo.

Orodha ya Makamishna wa Ardhi Wasaidizi wa Mikoa

NA.	JINA	MKOA	ANUANI	NA. YA SIMU
1.	LEO MEINRAD KOMBA	ARUSHA	3194, ARUSHA	0713455388
2.	IDRISA JUMA KAYERA	DAR ES SALAAM	9132, DAR ES SALAAM	0754400913
3.	THADEI ALDO KABONGE	DODOMA	1062, DODOMA	0754422437
4.	RUGAMBWA J. BANYIKILA	GEITA	484, GEITA	0767086174
5.	WANCELAUS IGNACE MTUI	IRINGA	1191 & 785, IRINGA	0784426485
6.	ERICK PETER MAKUNDI	KAGERA	38, BUKOBA	0768212980
7.	GEOFREY MARTIN MGISHA	KATAVI	488, MPANDA	0754425786
8.	CHEDIEL ELIFADHILI MRUTU	KIGOMA	1322, KIGOMA	0783654683
9.	JEREMIAH NURUELI MINJA	KILIMANJARO	1186, MOSHI	0754594515
10.	SAID JUMA KIJUJI	LINDI	1084,LINDI	0789083643
11.	LEORNARD MELCHIOR	MANYARA	621, BABATI	0755889020

	MSAFIRI			
12.	HAPPY MTUTWA	MARA	63, MUSOMA	0717001514
13.	SYABUMI MWAIPOPO	MBEYA	485, MBEYA	0754366665
14.	FRANK MINZIKUNTWE	MOROGORO	587, MOROGORO	0752565665
15.	REHEMA G. MWINUKA	MTWARA	877, MTWARA	0713656361
16.	ELIA KAMIHANDA	MWANZA	668, MWANZA	0713168705
17.	FLUGENCE KIMARIO KANUTI	NJOMBE	776, NJOMBE	0754522610
18.	LUCY DOMINICO KABYEMERA	PWANI	9132, DAR ES SALAAM	0713278040
19.	SWAGILE MSANANGA	RUKWA	76, SUMBAWANGA	0715731717
20.	ILDEFONCE LUNILI NDEMELA	RUVUMA	707, SONGEA	0784232352
21.	HEZEKIEL UFOROSIA KITILYA,	SHINYANGA	29, SHINYANGA	0713330750
22.	ESSAU BERNARD MWAKATUMBULA	SIMIYU	247, BARIADI	0787075471
23.	SHAMIMU SHABANI HOZA	SINGIDA	1511, SINGIDA	0714444197
24.	SUMA TUMPALE MWAKASITU	SONGWE	23, SONGWE	0754304648
25.	JABIR M. SINGANO	TABORA	342, TABORA	0652507350
26.	TUMAINI RIGHTON GWAKISA	TANGA	5058, TANGA	0782222124

43. Mheshimiwa Spika, uanzishwaji wa Ofisi za Ardhi za Mikoa kwa muda mfupi umewezesha kutoa huduma zote za upangaji, upimaji na ramani, umilikishaji, uthamini, usajili wa Hati na Nyaraka. Wananchi wameweza kupata hati kwa wakati, kupunguza gharama za usafiri kufuata huduma na utatuzi wa migogoro. Kwa kuanzishwa

Ofisi hizi kumekuwepo na ongezeko katika huduma kwa mfano upimaji wa viwanja umeongezeka kutoka **222,849** mwaka 2019/20 hadi **409,150** Mei, 2021, hati zilizosajiliwa zimeongezeka kutoka **37,870** mwaka 2019/20 hadi **56,390** Mei, 2021. Aidha, Wizara imeendelea kuziwezesha Ofisi za Ardhi za Mikoa kwa kuzipatia vitendea kazi muhimu, rasilimali fedha, watumishi pamoja na kusimika mifumo unganishi ya TEHAMA ili kuongeza ufanisi katika utoaji huduma. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kuimarisha ofisi hizo ikiwemo kuwapanga wataalam wa sekta ya ardhi kwa uwiano ili kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma za ardhi kwa wananchi.

Uandaaji na Usajili wa Hati na Nyaraka za Kisheria

44. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Sera na Sheria za Ardhi, Wizara inaratibu uandaaji na

usajili wa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji, Hati za Hakimiliki ya Kimila na Hatimiliki za Ardhi. Azma hii inalenga kuimarisha usalama wa milki za ardhi kwa wananchi. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara yangu kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji iliahidi kuandaa na kusajili Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **100**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, jumla ya Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **195** vimeandaliwa na kusajiliwa. Hii inaifanya nchi kuwa na jumla ya vijiji **10,762** vilivyopimwa na kupewa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji kati ya vijiji **12,319** vilivyopo.

45. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuratibu uandaaji na utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila **520,000**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei 2021, jumla ya Hati za Hakimiliki ya Kimila **34,869** zimetolewa kwa wananchi na baadhi ya hati zimetumika kama rehani za kupatiwa mikopo kutoka katika taasisi za fedha (**Jedwali Na. 3A**).

46. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kusajili Hatimiliki **200,000**, Miamala na Nyaraka za Kisheria **100,000** na hati za umiliki wa sehemu ya jengo **1,000**. Hadi tarehe 15 Mei, 2021, jumla ya Hatimiliki **56,390**, Miamala na Nyaraka za Kisheria **84,651** na hati za umiliki wa Sehemu ya Jengo **632** zimetolewa (**Jedwali Na. 3B**). **Natoa rai kwa wananchi kuona umuhimu wa kumiliki ardhi kisheria na kutumia nyaraka za umiliki kama dhamana ya kupata mikopo katika taasisi za fedha.**

47. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara inakusudia kusajili na kutoa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **100**, Hati za Hakimiliki ya Kimila **520,000**, Hatimiliki **500,000**, Miamala na Nyaraka za kisheria **100,000** na Hati za umiliki wa sehemu ya jengo **1,000**. **Napenda kutoa msisitizo kwa Halmashauri zote nchini ambazo ndio Mamlaka za Upangaji kuongeza kasi ya**

upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi ili kuongeza usalama wa milki ya ardhi kwa wananchi.

Usimamizi wa Masharti ya Umiliki

48. Mheshimiwa Spika, Sheria za Ardhi zinamtaka kila mmiliki kuendelea ardhi aliyomilikishwa. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuendelea kufanya utambuzi na ukaguzi wa mashamba makubwa ili kubaini wamiliki wasiozingatia masharti ya umiliki na kuwachukulia hatua za kisheria. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya mashamba **384** yalitambuliwa na kukaguliwa ambapo wamiliki **26** walibainika kukiuka masharti ya umiliki na hatua mbalimbali zinaendelea kuchukuliwa dhidi yao ikiwemo kufutiwa milki. Mashamba yaliyofutiwa milki yatapangwa na kupimwa upya kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na kuwa sehemu ya hazina ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji, matumizi ya umma pamoja na kuwapatia wananchi wenye mahitaji. **Natoa rai kwa wamiliki**

wa mashamba kuyaendeleza kwa mujibu wa masharti ya umiliki ili kuepuka kuchukuliwa hatua za kisheria.

Uthamini wa Mali

49. Mheshimiwa Spika, uthamini wa mali zinazohamishika na zisizohamishika, na uidhinishaji wa taarifa za uthamini ni miongoni mwa majukumu yanayotekelezwa na Wizara. Uthamini hufanyika ili kuwezesha ulipaji wa fidia, utozaji wa ushuru wa Serikali unaotokana na mauzo au uhamisho wa umiliki wa mali, utozaji wa malipo ya awali (*premium*) wakati wa kutoa milki, mizania ya hesabu, kuweka mali rehani kwa ajili ya kupata mikopo, mirathi, kinga ya bima na utozaji kodi ya pango la ardhi.

50. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuratibu uandaaji na uidhinishaji wa taarifa za uthamini **29,000** ambazo kati ya hizo uthamini wa kawaida ni

10,000 na uthamini wa fidia ni **19,000**. Kadhalika, Wizara iliahidi kuendelea kushughulikia malalamiko **120** ya uthamini wa fidia, kuendelea kufanya utafiti na kuandaa viwango vya thamani ya ardhi katika mikoa yote **26**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Wizara imeidhinisha Taarifa za Uthamini **54,257** ambapo kati ya hizo taarifa za uthamini wa kawaida ni **21,541** na uthamini wa fidia **32,716**. Ongezeko la taarifa za uthamini linatokana na utekelezaji wa miradi ya kimkakati. Aidha, jumla ya malalamiko **65** ya uthamini wa fidia yalipokelewa na kushughulikiwa. Vilevile, kazi ya kuhuisha viwango vya bei ya soko la ardhi katika Mikoa yote **26** imekamilika.

51. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaratibu uandaaji wa taarifa za uthamini **50,000**. Kati ya hizo, taarifa za uthamini wa kawaida ni **20,000** na za uthamini wa fidia ni **30,000**. Aidha, Wizara inatarajia kushughulikia

malalamiko **100** yatokanayo na uthamini wa fidia na kufanya uhakiki wa uthamini wa fidia katika maeneo **20**.

Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi nchini

52. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushughulikia migogoro ya ardhi kwa kutekeleza mikakati mbalimbali kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta. Mikakati hiyo ni pamoja na kufanya ukaguzi wa milki, kuongeza kasi ya upangaji na umilikishaji ardhi, vikao na wadau mbalimbali kuhusu usimamizi bora wa ardhi, kudhibiti uvamizi na kuchukua hatua za kisheria dhidi ya wavamizi, kutoa elimu kwa umma kuhusu utatuzi wa migogoro kwa kushirikiana na viongozi wa Serikali za Mitaa, kuwajengea uwezo watumishi ili kuimarisha huduma zitolewazo kwa jamii, kuimarisha madawati ya malalamiko katika ofisi za ardhi za Halmashauri nchini. **Natoa wito kwa viongozi wa ngazi mbalimbali wa Serikali kujihusisha kikamilifu katika utatuzi wa**

migogoro ya ardhi.

53. Mheshimiwa Spika, vilevile utatuzi wa migogoro ya ardhi kiutawala unafanyika kupitia programu ya **‘Funguka kwa Waziri’**. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara ilipanga kutatua migogoro **1,000** ya umilikaji ardhi kiutawala. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya migogoro **1,838** kati ya migogoro **2,378** iliyopokelewa (**Jedwali Na.4**) ilitatuliwa kwa njia za kiutawala katika Ofisi za Ardhi za Mikoa na halmashauri mbalimbali nchini. Aidha, jumla ya migogoro ya ardhi **3,171** ilipokelewa kupitia programu ya Funguka kwa Waziri ambapo hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya migogoro **1,144** ilishughulikiwa, kati ya hiyo **asilimia 39 inahusu masuala ya fidia. Natoa wito kwa wizara, taasisi na mamlaka mbalimbali kuhakikisha zinatenga bajeti kwa ajili ya kulipa fidia kabla ya kutwaa ardhi kutoka kwa wananchi.** Vilevile, milki za mashamba **11** yenye ukubwa wa hekta **24,119**

zimebatilishwa katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilosa. Wizara kwa kushirikiana na Mkoa wa Morogoro inaandaa mpango wa matumizi ya ardhi hiyo ili kuwanufaisha wananchi.

54. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendeleza programu ya **“Funguka Kwa Waziri”** Awamu ya Pili ambapo wananchi wenye kero au malalamiko watayawasilisha kwa njia ya simu/barua na utatuzi wake utafanyika kwa haraka. **Natoa wito kwa wananchi na wadau wote wenye kero za ardhi kuwasilisha malalamiko yao katika ofisi za Halmashauri na Makamishna Wasaidizi wa Ardhi wa Mikoa kwa ajili ya utatuzi.**

Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya

55. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia na kuhudumia Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya yanayofanya kazi ya kupokea, kusikiliza na kuamua mashauri yanayohusu migogoro ya ardhi. Katika mwaka wa fedha

2020/21, Wizara ilipanga kushughulikia mashauri **25,711** yaliyokuwepo na yatakayofunguliwa. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 mashauri mapya **23,927** yalifunguliwa na kufanya jumla ya mashauri yote kuwa **49,638**. Kati ya hayo, mashauri **22,711** yaliamuliwa na mashauri **26,927** yanaendelea kusikilizwa. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itashughulikia mashauri **27, 801** yaliyobaki pamoja na yatakayofunguliwa.

56. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha utendaji wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya, Wizara imewasilisha mapendekezo ya marekebisho ya sheria yanayolenga kubadilisha mfumo wa ajira wa Wenyeviti wa Mabaraza kutoka mfumo wa mkataba kuwa ajira ya kudumu na kuyafanya Mabaraza ya Kata kujikita katika usuluhishi wa migogoro ya ardhi badala ya kutoa maamuzi. Aidha, kupitia Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 1 ya mwaka 2021 ambayo iliruhusu matumizi ya lugha ya Kiswahili katika uendeshaji wa

mashauri na utoaji wa uamuzi, Mabaraza yameanza kutumia lugha hiyo katika kuendesha mashauri na kutoa uamuzi. Pamoja na maboresho hayo, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara inakusudia kuongeza idadi ya Mabaraza, ajira za Wenyeviti, watumishi wa kada saidizi na kuanza kutumia mfumo wa kieletroniki katika utoaji wa huduma za Mabaraza.

Usimamizi wa Visiwa Vidogo Nchini

57. Mheshimiwa Spika, Tanzania imejaliwa kuwa na rasilimali nyingi ikiwemo visiwa vikubwa na vidogo. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara kwa kushirikiana na wizara za kisekta ilifanya vikao na kupitia taarifa ya usimamizi na uendelezaji wa visiwa ambayo imebainisha uwepo wa jumla ya visiwa **289** vyenye ukubwa na matumizi tofauti na vinasimamiwa na mamlaka mbalimbali. Tathmini inaonyesha visiwa hivyo vina changamoto mbalimbali ikiwemo uratibu hafifu, uharibifu wa mazingira, kuwa maficho ya

waharifu, njia za kupitisha bidhaa za magendo na uhamiaji haramu. Mamlaka zilizobainishwa kusimamia visiwa hivyo zinajumuisha Hifadhi za Taifa (TANAPA), Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU), Wizara ya Ulinzi, Wakala wa Misitu na Serikali za Mitaa. Vilevile, tathmini inaonesha kuwepo kwa changamoto katika mfumo wa kisheria na kitaasisi wa usimamizi na uendelezaji wa visiwa nchini. Hivyo, ili kukabiliana na changamoto hizo, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta imeandaa mpango mkakati wa kuimarisha mfumo wa usimamizi na uendelezaji wa visiwa ili kuwa na matumizi endelevu kwa manufaa ya sasa na vizazi vijavyo.

Kamati ya Ugawaji wa Ardhi

58. *Mheshimiwa Spika*, ugawaji wa ardhi nchini hutekelezwa na kamati ambazo zimeanzishwa chini ya Sheria ya Ardhi, Sura ya 113. Sheria hii, imenipa mamlaka ya kuteua Kamati za Kugawa

Ardhi za Wilaya kwa kuzingatia uwiano wa jinsia. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara yangu imeteua Kamati za Kugawa Ardhi za Wilaya **127** kati ya Halmashauri **184** zilizopo nchini. **Naziagiza Halmashauri 57 zilizobaki kuwasilisha mapendekezo ya majina ya wajumbe wa kamati, kwa kuzingatia uwiano wa jinsia kama sheria inavyoelekeza.**

Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji Nchini

59. Mheshimiwa Spika, Sheria ya Uwekezaji Na. 7 ya mwaka 1997 na Sheria ya Ardhi Na.4 ya mwaka 1999 zinatoa fursa kwa mwekezaji wa kigeni kupewa ardhi baada ya kukidhi vigezo kupitia Kituo cha Uwekezaji (TIC) au Mamlaka ya Ukanda Maalum wa Uwekezaji (EPZA). Jukumu la ugawaji ardhi kwa ajili ya uwekezaji linafanywa na Wizara kupitia Kamati ya Taifa ya Ugawaji. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kuiwezesha Kamati ya Kitaifa ya Ugawaji Ardhi kutimiza majukumu yake. Hadi kufikia tarehe 15

Mei, 2021 kamati imeidhinisha maombi ya ardhi **130** yenye ukubwa wa hekta **110, 084.6** kati ya maombi **131** yaliyowasilishwa (**Jedwali Na. 5**).

60. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara ina wajibu wa kuhakikisha kwamba ardhi inayogawiwa inatumika kwa kuzingatia masharti yaliyowekwa. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara kwa kushirikiana na TIC pamoja na EPZA imefanya uhakiki katika maeneo **374** kati ya maeneo **784** yaliyomilikishwa kwa wawekezaji na kubaini maeneo **112** hayajaendelezwa na baadhi hayajalipiwa kodi ya pango la ardhi. Maeneo **15** yenye ukubwa wa hekta **13,850.73** (**Jedwali Na. 6**) yaliyotolewa kwa wawekezaji, milki zake zimefutwa na ardhi hiyo kwa sasa ni sehemu ya hazina ya ardhi na inaweza kutolewa kwa wawekezaji wengine. **Natoa rai kwa wawekezaji wote waliogawiwa mashamba au viwanja kuhakikisha wanaendeleza ardhi kwa mujibu wa masharti ya uendelezaji na kulipa kodi zote**

stahiki kwa wakati, ili kuepuka kufutiwa milki zao.

Bodi za Usajili wa Wataalam wa Fani za Ardhi

61. Mheshimiwa Spika, Wizara inasimamia shughuli za bodi mbalimbali za Wataalam wa Sekta ya Ardhi. Bodi hizo ni; Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji, Bodi ya Usajili wa Wathamini na Bodi ya Usajili wa Wapima Ardhi. Majukumu ya Bodi hizi ni kusajili wataalam wa sekta na kampuni za kitaalam, kusimamia weledi wa wataalam na kutoa adhabu kwa ukiukwaji wa maadili ya kitaaluma. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji imesajili Kampuni za Upangaji **7** na kufanya jumla ya kampuni za Upangaji na Upimaji zilizosajiliwa kuwa **159** ambapo kati ya hizo, kampuni **79** ni za upangaji na Kampuni **80** ni za upimaji. Aidha, Wataalam wa Mipangomiji **30** wamesajiliwa na kufanya jumla ya wataalam wa mipangomiji waliosajiliwa nchini kuwa **413**. Kwa

sasa kuna Wapima Ardhi **311** na Wathamini **862** waliosajiliwa na bodi za taaluma zao. Uwepo wa wataalam na kampuni binafsi za upangaji na upimaji zilizosajiliwa na bodi umechangia kuongeza kasi ya upangaji, upimaji ardhi na urasimishaji makazi.

62. Mheshimiwa Spika, katika kulinda maadili ya kitaaluma na kuwezesha kutoa huduma stahiki za ardhi kwa wananchi bodi zimechukua hatua mbalimbali za kinidhamu dhidi ya baadhi ya kampuni za upangaji na upimaji zilizokiuka maadili na masharti ya kitaaluma. Hatua hizo zinajumuisha kutoa onyo kwa kampuni **35**, kufutiwa leseni kampuni mbili (**2**) na kampuni saba (**7**) zimesimamishwa kufanya shughuli zake kwa muda. Vilevile Wizara inafanya mapitio ya sheria ili kuondoa mgongano wa maslahi kwa watumishi wa sekta ya ardhi.

5.2 HUDUMA ZA TEHAMA

Mifumo ya Utoaji Huduma na Utunzaji wa Taarifa za Ardhi

63. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha utoaji wa huduma na utunzaji wa taarifa za ardhi, Wizara kwa nyakati tofauti imeunda mifumo mbalimbali ya TEHAMA kwa ajili ya kurahisisha utendaji kazi katika Sekta ya Ardhi. Mifumo hiyo ni pamoja na Mfumo wa Usimamizi wa Taarifa za Ardhi pamoja na Usajili wa hati (MOLIS), Mfumo wa Usimamizi wa Kodi ya Pango la Ardhi (LRMS), Mfumo wa Uidhinishaji wa kazi za Upimaji na Ramani (SRS), Mfumo wa Kufuatilia Mwenendo wa Majalada (FMS) na Mfumo wa Taarifa za mashamba (LIMS). Pamoja na kurahisisha utoaji wa huduma za ardhi, mifumo hii haisomani mfano, taarifa zake haziingiliani na hivyo kusababisha ugumu wa kupata taarifa sahihi na kwa wakati.

64. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto za kimfumo, Wizara ilisanifu na kujenga Mfumo Unganishi wa Taarifa za Ardhi (ILMIS). Mfumo huu unaunganisha taarifa za umiliki pamoja na taarifa za kijiografia ambazo zinahusisha ramani za msingi, michoro ya mipangomiji na ramani za upimaji. Mfumo huu unasaidia kutoa huduma kwa uwazi, kuondoa umilikishaji wa kiwanja kimoja kwa zaidi ya mtu mmoja na kutoa huduma kwa haraka na kwa usahihi.

65. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuendelea kuboresha mfumo kwa kujenga miundombinu, kuchambua, kupiga picha (scanning) na kuhifadhi michoro, ramani na hati katika ofisi za ardhi za mikoa na halmashauri mbalimbali nchini. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa usimikaji wa Mfumo Unganishi wa Taarifa za Ardhi (ILMIS) pamoja na

miundombinu wezeshi ya TEHAMA umekamilika katika Halmashauri zote za Mkoa wa Dar es Salaam. Wizara imekamilisha maboresho ya mfumo katika miamala msingi ambapo kwa sasa ipo katika hatua za majaribio kwa kutumia taarifa za Jiji la Dodoma kabla ya kuanza kutoa hati ya kielektroniki. Aidha, zoezi la kuchambua, kupiga picha (scanning) na kuhifadhi michoro na ramani za Ardhi za Mipangomiji na Ramani za Upimaji limetekelezwa katika Jiji la Dodoma. Jumla ya michoro **900** ya mipangomiji na michoro **4,700** ya upimaji na ramani yenye jumla ya viwanja **250,000** imebadilishwa kutoka mfumo wa analogia kwenda mfumo wa digitali ili itumike katika mfumo unganishi wa Taarifa za Ardhi ulioboreshwa. Wizara itaendelea na uboreshaji na usambazaji wa mfumo huo katika mikoa mingine kwa kutumia wataalam wa ndani.

66. Mheshimiwa Spika, vilevile, kituo cha Taifa cha Taarifa za Ardhi kimeimarishwa kwa

kuongezewa uwezo wa kutunza taarifa ikiwa ni matayarisho ya kupokea, kuchakata na kutunza taarifa za kidigitali kutoka mikoa mbali mbali. Katika kuimarisha miundombinu ya TEHAMA katika Ofisi za Ardhi za mikoa, Wizara imejenga na kukarabati mtandao kiambo (*Local Area Network*) katika Ofisi za Ardhi za mikoa ya Dar es Salaam, Pwani na Dodoma; na kuunganisha ofisi hizi na kituo cha Taifa cha Taarifa za Ardhi – NLIC. Vilevile, mikoa iliyobaki imeunganishwa katika kituo cha NLIC kwa kujengewa mtandao wa muda kwa kutumia vifaa wezeshi vya mitandao (Wireless Routers and Modems).

67. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma kwa wateja, Wizara imeanza ujenzi wa kituo cha mawasiliano kwa wateja (*Call Centre*) katika Ofisi ya Makao Makuu ya Wizara Jijini Dodoma. Lengo ni kuwezesha mawasiliano ya moja kwa moja na wateja popote walipo kwa simu na kutatua changamoto zinazowakabili bila

kulazimika kufika katika ofisi za ardhi. Utaratibu huo unatarajiwa kuwapunguzia wananchi kero, gharama za usafiri na muda wa kupata huduma. Wizara pia imeboresha ukadiriaji wa kodi ya pango la ardhi mtandaoni ambapo mwananchi anaweza kulipa kodi ya pango la ardhi anayodaiwa kupitia simu za mkononi.

Namna ya kukadiria na kulipa kodi ya pango la ardhi kwa kutumia simu ya mkononi.

68. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kuimarisha na kusimamia Kituo cha Taifa cha Taarifa za Ardhi-NLIC kilichopo Mkoani Dar es Salaam na kuunganisha kituo hiki na Ofisi za Ardhi za Mikoa. Vilevile, miundombinu ya TEHAMA na miundombinu wezeshi itaendelea kujengwa na kusimikwa kwa awamu katika ofisi za Ardhi za Mikoa yote nchini. Pia, Wizara itaendelea kuchambua, kufanya nakishi ya michoro (*scanning*) na kuihifadhi, ramani na kumbukumbu

za ardhi katika Ofisi za ardhi za mikoa na Halmashauri mbalimbali nchini kwa awamu.

69. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2021/22 Wizara itaendelea kuboresha huduma kwa wateja kwa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano. Uboreshaji utahusisha kusimika vifaa vipya vya TEHAMA katika kituo cha huduma kwa wateja kilichopo katika Ofisi ya Ardhi ya Mkoa wa Dar es Salaam pamoja na kuimarisha kituo cha mawasiliano kwa wateja (*Call Centre*) kilichopo Makao Makuu ya Wizara Dodoma.

5.3 UPIMAJI ARDHI NA UTAYARISHAJI WA RAMANI

70. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia na kuratibu shughuli za upimaji ardhi na utayarishaji wa ramani za msingi na za kiutawala kwa ajili ya kutekeleza mipango

mbalimbali ya Serikali. Vilevile, Wizara imeendelea kutoa miongozo ya upimaji ardhi ili kuendana na mabadiliko ya teknolojia.

Utayarishaji wa Ramani za Msingi

71. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kuhuisha ramani za msingi **66** za uwiano mdogo wa **1:50,000** pamoja na ramani nyingine za kiutawala katika wilaya mbalimbali nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 ramani za msingi za mikoa **26** zimehuishwa. Ramani hizo zitasaidia kuongeza kasi ya upangaji na upimaji ardhi nchini. Aidha, ramani ya Tanzania imehuishwa na kuonesha Mikoa na Wilaya mpya pamoja na Jiji la Dodoma ambalo ndio Makao Makuu ya nchi.

72. Mheshimiwa Spika, katika kuongeza kasi na kurahisisha kazi ya upimaji ardhi nchini, Wizara inatarajia kununua ndege ndogo isiyo na rubani (drone) kwa ajili ya kupiga picha za anga

zitakazowezesha uandaaji wa ramani za msingi. Picha zitakazozalishwa zitatumiwa pia katika mfumo unganishi wa kumbukumbu za ardhi. Lengo la Wizara ni kuwa na ndege kubwa ya kuwezesha upigaji wa picha za anga kwa nchi nzima.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara pia ina jukumu la kutafsiri ardhini maelezo ya Matangazo ya Serikali (GN) yanayohusu maeneo ya utawala, Hifadhi za Misitu na Wanyamapori. Jukumu hili linatekelezwa kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta, Ofisi ya Rais – TAMISEMI na Mamlaka mbalimbali baada ya kujitokeza migogoro ya ardhi. Tafsiri zinazofanyika zimewezesha kutatua migogoro ya mipaka baina ya vijiji, wilaya na mikoa na kati ya vijiji na hifadhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya Matangazo ya Serikali Ishirini (**20**) ya maeneo ya utawala na Hifadhi ya Saadani, Msitu wa Kuni Korogwe, Hifadhi ya Taifa ya Mikumi, Msitu wa Hifadhi

Chang'andu na Hifadhi ya Mwalimu Nyerere, Hifadhi ya Taifa ya Tarangire na Mapori Tengefu ya Ziwa Natron, Longido, Bulunge, Mto wa Mbu, Lol Kisare, Simanjiro, Kitwai, Handeni, Ruvu Masai, Same, Mto Uмба, Loliondo na Kalimawe yamebainishwa mipaka. **Natoa rai kwa Wizara na Mamlaka mbalimbali nchini zenye migogoro inayotokana na mwingiliano wa mipaka ya ardhi na wanaohitaji kutafsiriwa GN wawasiliane na Wizara yangu ili kuweza kutafsiri ardhini maelezo ya Matangazo ya Serikali (GN). Ni marufuku kwa idara au taasisi yenye migogoro kwenda yenyewe uwandani kutafsiri GN zao bila uwepo wa Mkurugenzi wa Upimaji na Ramani ambaye ndiye mhusika mkuu. Aidha, viongozi wa mikoa/wilaya lazima washirikishwe wakati wote mipaka inapohakikiwa.**

Upimaji wa ardhi nchi kavu

74. Mheshimiwa Spika, Wizara ina jukumu la

kuandaa na kuweka miundombinu ya upimaji wa ardhi ikiwemo alama za msingi za upimaji. Upimaji nchi kavu unajumuisha upimaji wa viwanja, mashamba, mipaka ya ndani ya nchi na mipaka ya kimataifa. Katika kuwezesha na kurahisisha upimaji kufanyika kwa ufanisi alama za msingi husimikwa ardhini. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kusimika alama za msingi mpya **150** nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 alama za msingi za upimaji **36** katika mikoa ya Kigoma (4), Dodoma (6), Shinyanga (3) Morogoro (2), Arusha (6), Mbeya (10) na Mwanza (5) na kufanya jumla ya alama za upimaji nchini kuwa **867**. Alama hizi zinarahisisha kazi za upimaji na kupunguza muda na gharama za upimaji ardhi. Wizara itaendelea kusimika alama za msingi mpya **80** katika mwaka wa fedha 2021/22 ili kuwezesha upimaji ardhi kufanyika kwa ufanisi zaidi.

75. Mheshimiwa Spika, maendeleo ya mifumo ya upimaji nchini imepitia hatua mbalimbali. Awali

alama za upimaji zilisimikwa kwa kutumia mfumo wa Arc 1960 ambapo alama za mwanzo zilisimikwa mwaka 1830. Baada ya uhuru alama hizo ziliendelea kuwekwa na hadi kufikia mwaka 2008 kulikuwa na alama **540** nchini. Alama hizi zilijengwa juu ya milima mirefu kuwezesha kuona umbali mrefu kutoka mlima mmoja hadi mwingine. Mtandao wa alama hizo umeanzia nchini Afrika Kusini na kusambazwa kupitia Zimbabwe hadi Tanzania katika milima ya Usambara hadi nchini Misri.

76. Mheshimiwa Spika, kutokana na mabadiliko makubwa ya teknolojia katika nyanja za vifaa vya upimaji kuanzia mwaka 2000, mfumo wa zamani wa upimaji umebadilishwa kwa kujenga mtandao mpya wa upimaji ardhi kwa kufuata uwiano wa mfumo wa kimataifa (International Terrestrial Reference frame- ITRF) na kujenga mfumo wa upimaji unaoitwa Tanzania Reference Frame-TAREF 11. Aidha, kwa upande wa Tanzania

usimikaji wa mfumo huo ulikamilika mwaka 2010 na kutambuliwa kisheria mwaka 2019 baada ya kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali Namba 201 la tarehe 13 Machi, 2019.

77. Mheshimiwa Spika, mtandao wa *TAREF 11* una jumla ya alama **831** ambazo zimewekwa katika mikoa yote nchini kwa umbali wa kilometa arobaini kutoka alama moja hadi nyingine. Idadi ya alama za msingi za upimaji kimkoa ni kama ifuatavyo:-

Jedwali la Idadi ya Alama za Msingi Kimkoa

Na.	Mkoa	Idadi ya alama
1	Katavi	35
2	Ruvuma	43
3	Mtwara	44
4	Geita	20
5	Mara	26
6	Kigoma	37
7	Shinyanga	29
8	Dar es Salaam	30
9	Dodoma	31
10	Kagera	26
11	Manyara	30
12	Tabora	49
13	Mwanza	59
14	Kilimanjaro	18

Na.	Mkoa	Idadi ya alama
15	Mbeya	34
16	Simiyu	21
17	Arusha	35
18	Njombe	24
19	Pwani	31
20	Iringa	29
21	Lindi	39
22	Morogoro	31
23	Singida	31
24	Tanga	35
25	Rukwa	26
26	Songwe	18
Jumla		831

Upimaji wa Viwanja na Mashamba

78. Mheshimiwa Spika, kama nilivyokwishaeleza kwamba jukumu la msingi la upangaji na upimaji ardhi ni la Mamlaka za Upangaji ambazo ni halmashauri zote nchini. Wizara ina jukumu la kuratibu na kusimamia upimaji wa viwanja na mashamba unaofanywa na Mamlaka za Upangaji pamoja na sekta binafsi. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara ilipanga kuidhinisha ramani za upimaji wa viwanja na mashamba **200,000** pamoja na kutatua migogoro **25** ya mipaka ya vijiji, hifadhi na Wilaya. Hadi tarehe 15 Mei, 2021,

ramani za upimaji zenye jumla ya viwanja **409,150** na mashamba **442** ziliidhinishwa (**Jedwali Na. 7**). Aidha, migogoro **50** ya mipaka ya vijiji, hifadhi na Wilaya ilitatuliwa kwa kutafsiri matangazo ya Serikali na kurejesha alama za mipaka. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara inatarajia kuidhinisha ramani za upimaji zenye jumla ya viwanja na mashamba **500,000** kutoka Mamlaka za Upangaji.

Upimaji wa Mipaka ya Maeneo ya Hifadhi

79. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta imeendelea kuhakiki na kupima mipaka ya maeneo ya hifadhi. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kuhakiki na kupima mipaka ya maeneo ya Hifadhi za Taifa, Mapori Tengefu, Mapori ya Akiba na Misitu ya Hifadhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 mipaka ya maeneo yafuatayo ilihakikiwa na migogoro kutatuliwa: Ranchi ya Taifa ya Mzeri na Msitu wa Hifadhi Chang'andu katika Wilaya ya

Handeni; Shamba la miti la Korogwe na Ranchi ya Taifa ya Mzeri; Hifadhi ya Taifa ya Mikumi na Mji mdogo wa Mikumi katika eneo la Kikwaraza Mkoani Morogoro; Hifadhi ya Taifa ya Saadani; shamba la miwa Bagamoyo; eneo la chumvi na vijiji vinavyozunguka Hifadhi hiyo pamoja na Bandari ya Tanga eneo la Chongoleani.

Uimarishaji wa Mipaka ya Kimataifa

80. Mheshimiwa Spika, Tanzania inapakana na nchi **10** kwa mpaka wenye urefu wa kilomita **1,841** nchi kavu na kilometa **2,086** ndani ya maji. Jukumu la Wizara ni kuimarisha alama za mipaka hiyo kwa kushirikiana na mamlaka mbalimbali na nchi jirani. Katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuhakiki na kuimarisha mipaka ya nchi kati ya Tanzania na Kenya pamoja na Tanzania na Burundi. Makubaliano ya kuimarisha kilomita **100** za mpaka wa Tanzania na Burundi yamefikwa kupitia kikao cha Kamati ya Pamoja ya Tanzania na Burundi ambapo kazi

hiyo inatarajiwa kuanza kabla ya kuisha kwa mwaka wa fedha 2020/21. Aidha, kwa upande wa mpaka wa Tanzania na Kenya, kazi iliyopangwa haikufanyika kutokana na kukosekana kwa utayari wa serikali ya nchi hiyo na mlipuko wa ugonjwa wa Corona. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendelea kuimarisha mpaka kati ya Tanzania na Burundi kwa urefu wa kilomita **100** na mpaka kati ya Tanzania na Kenya kwa urefu wa kilomita **128** kwa kuzingatia makubaliano yaliyofikiwa kupitia Kamati za Pamoja kwa niaba ya Serikali za Nchi zetu.

5.4 UPANGAJI MIJI NA MAENDELEO YA MAKAZI

81. *Mheshimiwa Spika*, mojawapo ya majukumu ya Wizara ni kusimamia upangaji miji na uendelezaji wa makazi ikiwemo uandaaji wa mipango ya jumla (Mipango Kabambe), mipangokina, utangazaji wa maeneo yaliyoiva kwa upangaji, udhibiti wa uendelezaji miji na vijiji na urasimishaji makazi. Aidha, jukumu lingine ni

usimamizi na uratibu wa uendelezaji nyumba.

Upangaji na Usanifu wa Miji

Utangazaji wa maeneo ya upangaji miji

82. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Mipango Miji Na. 8 ya mwaka 2007, Wizara ina jukumu la kutangaza maeneo ya vijiji yanayokua na kufikia sifa ya kupangwa na kuendelezwa kimji. Eneo lolote la kijiji ili liweze kuendelezwa kimji, ni sharti litangazwe kama eneo la upangaji. Baadhi ya vigezo muhimu vya kutangaza maeneo hayo ni idadi ya watu wasiopungua **10,000**, uwepo wa huduma za msingi za kijamii kama vile zahanati au kituo cha afya, shule ya msingi, soko na maduka yasiyopungua matano **(5)**. Wizara hutangaza maeneo yenye sifa hizi baada ya kupokea mapendekezo kutoka kwenye mamlaka za upangaji. **Mamlaka za upangaji zina wajibu wa kuandaa mipango ya jumla na mipangokina kwa kushirikiana na wadau mbalimbali.**

83. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kushirikiana na mamlaka za upangaji kutambua, kupokea mapendekezo na kutangaza maeneo yaliyoiva kimipango miji. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya maeneo **117** ya upangaji yaliyoiva kimipangomiji yamepokelewa kutoka mamlaka za upangaji **19** na kuandaliwa Rasimu za Matangazo ya Serikali (GN) **(Jedwali Na. 8 linaonesha maeneo yaliyoiva kimipangomiji)**. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendelea kushirikiana na mamlaka za upangaji katika kutambua, kupokea na kutangaza maeneo yaliyoiva kimipango miji ili kudhibiti ukuaji holela wa vijiji na miji ya kibiashara nchini. **Natoa rai kwa mamlaka za upangaji kuendelea kutambua na kuwasilisha mapendekezo ya vijiji na miji ya kibiashara inayokua na kukidhi vigezo vya kutangazwa kuwa maeneo ya upangaji kwa ajili ya kuyaendeleza kimji.**

Uandaaji wa Mipango Kabambe

84. Mheshimiwa Spika, maendeleo endelevu ya miji huwezesha kwa kuandaliwa mipango ya jumla inayotoa dira ya ukuaji wa miji, utoaji wa huduma mbalimbali za kiuchumi na kijamii na usalama wa miji na watu wake. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuidhinisha na kutangaza Mipango Kabambe **12**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Mipango Kabambe mitano (**5**) ya Majiji ya Mbeya na Tanga na Halmashauri za Manispaa za Mpanda, Lindi na Morogoro iliandaliwa na kuidhinishwa. Aidha, Mipango Kabambe ya miji mitano (5) ya Manispaa za Moshi na Kahama, Halmashauri za miji ya Mafinga na Makambako na Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo iko katika hatua mbalimbali za uandaaji. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kushirikiana na mamlaka za upangaji kufuatilia utekelezaji wa Mipango Kabambe kwa mujibu wa sera, sheria, kanuni na miongozo iliyopo. **Natoa rai kwa mamlaka za**

upangaji nchini kuendelea kutenga fedha kwa ajili ya uandaaji, utekelezaji na udhibiti uendelezaji miji ili kuwezesha miji yetu kusanifiwa na kuendelezwa kwa kuzingatia Mipango Kabambe.

Ardhi ya Uwekezaji

85. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwezesha upatikanaji wa ardhi kwa ajili ya uwekezaji katika maeneo mbalimbali nchini ikiwa ni sehemu ya utekelezaji wa azma ya Serikali ya kujenga uchumi shindani na viwanda kwa maendeleo ya watu. Katika kutekeleza jukumu hili Wizara inaendelea kuzisimamia mamlaka za upangaji kutenga maeneo na fedha kwa ajili ya kulipa fidia kwa ajili ya uwekezaji wakati wa kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi mijini na vijijini.

86. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea

kufanya ukaguzi na uhakiki wa mashamba makubwa ili kubaini utekelezaji wa masharti yaliyomo kwenye mikataba ya umilikishwaji ardhi ya uwekezaji. Milki za mashamba ambayo wamiliki wamekiuka masharti ya umiliki hubatilishwa na ardhi ya mashamba husika kupangwa na kupimwa upya ili kupata ardhi kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Hadi tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya hekta **147,967.1** zimetengwa kwa ajili ya uwekezaji katika maeneo mbalimbali nchini **(Jedwali Na. 9-ardhi iliyotengwa kwa ajili ya uwekezaji wilaya kwa wilaya).**

87. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Ardhi Sura ya 113, ardhi ya uwekezaji kutoka ardhi ya kijiji au hifadhi huhitaji kuhaulishwa kuwa ardhi ya kawaida kwa manufaa ya umma. Hatua za uhaulishaji huanzia katika ngazi ya kijiji, wilaya, Wizara na hatimaye kuwasilisha mapendekezo kwa Mheshimiwa Rais kwa ajili ya idhini. Katika mwaka wa fedha 2020/21 ardhi yenye ukubwa wa hekta **36,011.3** imehaulishwa

katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilwa (Hekta **31,605.3**) na Halmashauri ya Wilaya ya Morogoro (Hekta **4,406**). Ardhi hii iliyohaulishwa itamilikishwa kwa wawekezaji kupitia Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) na Mamlaka ya Maeneo Maalum ya Uwekezaji (EPZA).

88. Mheshimiwa Spika, katika kushughulikia masuala yanayohusu uhaulishaji, kumekuwa na changamoto ya usahihi wa baadhi ya taarifa zinazowasilishwa kutoka katika ngazi za chini na hivyo kusababisha malalamiko ya wananchi kutohusishwa katika vikao vya maamuzi ya kutwaa ardhi husika kutoka kwa wamiliki wa asili. Wizara imechukua hatua katika kuhakikisha kwamba inahakiki kwa makini taarifa zote zinazohusu ardhi inayopendekezwa kuhaulishwa kutoka mamlaka za Serikali za Mitaa kabla ya kuwasilisha mapendekezo kwa Mheshimiwa Rais.

Uandaaji wa Michoro ya Mipangomiji

89. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Mipango Kabambe hufanyika kwa kuandaliwa michoro ya mipangomiji katika Mamlaka za Upangaji kwa lengo la kuelekeza ukuaji na uboreshaji wa makazi, kuhifadhi mazingira, kuondoa ukinzani wa matumizi ya ardhi na kutoa uhakika wa upatikanaji wa maeneo yenye matumizi mbalimbali ikiwemo ya uwekezaji. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara ilipanga kukagua na kuidhinisha michoro ya mipangomiji **2,000** kutoka katika Mamlaka za Upangaji nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, michoro ya mipangomiji **1,588** yenye jumla ya viwanja **408,918** kwa maeneo mapya (**Jedwali Na.10**) ilipokelewa na kuidhinishwa. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara inatarajia kukagua na kuidhinisha michoro ya mipangomiji **2,000** kutoka katika Mamlaka za Upangaji.

Urasimishaji Makazi

90. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea

kutekeleza Programu ya Kurasimisha Makazi na Kuzuia Makazi Yasiyopangwa Mijini (2013 -2023). Lengo la Programu ni kuhakikisha usalama wa milki na kuwezesha upatikanaji wa maeneo kwa ajili ya huduma za kijamii na miundombinu muhimu kwa njia shirikishi kwa kuzingatia sera, sheria, kanuni na miongozo ya Sekta ya Ardhi.

91. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kuratibu shughuli za urasimishaji makazi zitakazotekelezwa na mamlaka za upangaji nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji iliandaa michoro ya urasimishaji **2,279** yenye jumla ya viwanja **760,092** katika halmashauri mbalimbali nchini (**Jedwali Na. 11**) na taratibu za kuwapatia wananchi hati miliki zipo katika hatua mbalimbali.

Ushiriki wa Sekta Binafsi katika Urasimishaji

92. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na changamoto ya ongezeko kubwa la makazi

yasiyopangwa mijini, mwaka 2015 Serikali ilipanua wigo wa ushiriki wa sekta binafsi katika kufanya kazi za urasimishaji. Pamoja na sekta binafsi kuharakisha kazi za urasimishaji, tathmini iliyofanywa na Wizara mwezi Agosti, 2020 ilibaini kuwepo kwa changamoto mbalimbali ambazo zimekuwa ni kikwazo katika ufanisi wa kazi za urasimishaji. Changamoto hizo ni pamoja na baadhi ya kampuni za upangaji na upimaji kushindwa kukamilisha kazi kwa muda uliokubalika; baadhi ya kampuni kupokea fedha bila kufanya kazi; ukiukwaji wa taratibu na maadili ya kitaaluma; na baadhi ya kampuni kutokuwa na usajili katika bodi za udhibiti.

93. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuchukua hatua katika kutatua changamoto zinazotokana na ushiriki wa sekta binafsi na kuweka mfumo thabiti wa kuratibu ushiriki wake katika utekelezaji wa miradi ya urasimishaji makazi nchini. Hatua zilizochukuliwa na Wizara ni

pamoja na kufanya maboresho ya Mwongozo wa Urasimishaji kwa lengo la kuimarisha mfumo wa usimamizi wa urasimishaji nchini; na kuchukua hatua za kinidhamu kupitia Wizara na Bodi za wataalam wa mipangomiji na upimaji ardhi. Hatua zilizochukuliwa ni kuzifutia leseni kampuni tatu (**3**); kuzisimamisha kwa muda kampuni tisa (**9**); kuzipa onyo kampuni **41**; na kampuni **15** zimesimamishwa kufanya kazi za urasimishaji ikiwa ni pamoja na kufikishwa kwenye vyombo vya uchunguzi kwa hatua stahiki.

94. Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua zilizochukuliwa na Wizara dhidi ya kampuni za upangaji na upimaji, nazipongeza kampuni zilizofuata misingi ya taaluma, weledi na uadilifu katika kutekeleza kazi za urasimishaji. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji na kampuni binafsi itaendelea kuratibu shughuli za urasimishaji makazi **300,000** nchini.

95. Mheshimiwa Spika, dhamira ya Serikali ni kuhakikisha kwamba ifikapo mwaka 2023 maeneo yote yaliyoendelezwa bila kufuata taratibu za ujenzi mijini yawe yametambuliwa na kurasimishwa. Hivyo, **natoa rai kwa Mamlaka za Upangaji nchini kuongeza kasi ya usanifu wa maeneo ambayo hayajaendelezwa na kuyapima ili kuzuia ujenzi holela.**

Udhibiti na Uendelezaji wa Miji

96. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Mipangomiji, Sura ya 355, upangaji na uendelezaji wa miji ni suala mtambuka ambalo hushirikisha wadau mbalimbali wakiwemo wamiliki wa ardhi, taasisi zisizo za kiserikali, sekta binafsi, asasi za kijamii na taasisi zinazotoa huduma za miundombinu kama vile barabara, umeme, maji na mawasiliano.

97. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha

2020/21 Wizara iliahidi kuendelea kuratibu uidhinishaji wa maombi **300** ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, jumla ya maombi **417** ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi yaliidhinishwa kutoka mamlaka mbalimbali za upangaji nchini kwa kuzingatia Sheria ya Mipangomiji Na.8 ya mwaka 2007.

Usimamizi na uratibu wa uendelezaji nyumba

98. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Nyumba ni miongoni mwa sekta muhimu katika kukuza pato la Taifa, kuongeza ajira na kuboresha maisha ya wataanzania. Wadau wanaoshiriki katika ujenzi wa nyumba na majengo ya biashara ni pamoja na Wizara kupitia Shirika la Nyumba la Taifa (NHC), Wakala wa Taifa wa Majengo (TBA), *Watumishi Housing Company*, taasisi za umma na sekta binafsi. Pamoja na juhudi zinazofanywa za ujenzi wa nyumba mijini, bado kuna uhaba wa nyumba bora za makazi kwa wastani wa mahitaji ya nyumba **200,000** kwa mwaka.

99. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na taasisi mbalimbali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ya upatikanaji wa huduma za uendelezaji nyumba nchini. Huduma hizo ni pamoja na upatikanaji wa mikopo ya masharti nafuu kwa ajili ya ujenzi wa nyumba; ubunifu wa nyumba za gharama nafuu ambapo Wizara imeandaa ramani za mfano za nyumba za gharama nafuu zikiambatana na makadirio ya vifaa vya ujenzi ambazo zimesambazwa kwenye Halmashauri zote nchini. Ramani hizo zitasaidia kupunguza gharama kwa wananchi wenye kipato cha chini pamoja na kurahisisha upatikanaji wa vibali vya ujenzi. Aidha, Wizara imeandaa Mwongozo wa Upangaji na Ujenzi wa Nyumba Bora Vijijini ambao unaelekeza namna ya kupanga makazi vijijini kwa kuzingatia vigezo vilivyoainishwa.

Mikopo ya ujenzi wa nyumba

100. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara ilipanga kuwezesha kuboreshwa kwa mazingira ya upatikanaji wa mikopo kwa ajili ya ujenzi wa nyumba kwa kushirikiana na wadau mbalimbali. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imewezesha utoaji wa mikopo ya ujenzi wa nyumba kutoka taasisi za fedha kiasi cha shilingi billioni **134.7** kwa wananchi **1,300**.

Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali

101. Mheshimiwa Spika, Serikali ilianzisha Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa nyumba kupitia Waraka wa Utumishi Na. 8 wa mwaka 1992. Lengo la mfuko huo ni kukabiliana na changamoto ya uhaba wa nyumba kwa Watumishi wa Serikali. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya watumishi **1,567** walinufaika na

mikopo yenye jumla ya shilingi bilioni **9.09**. Aidha, kiasi cha shilingi **288,000,000** kimerejeshwa kwenye akaunti ya mfuko. Hata hivyo, mfuko huu umekuwa ukikabiliwa na changamoto ya kukosa uendelevu wa mtaji kutokana na mfumo uliopo wa utoaji na urejeshwaji wa mikopo. Kwa kuzingatia changamoto zilizopo, Wizara inakusudia kufanya mapitio ya utekelezaji wa mfuko huu kwa kushirikiana na wadau ili kuwezesha utoaji wa mikopo kwa watumishi kwa utaratibu endelevu.

102. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kuendelea kuboresha taarifa za Nyumba katika kanzidata ikiwa ni pamoja na kuhamasisha uundwaji wa vyama vya ushirika wa nyumba. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, taarifa za waendelezaji na wasimamiaji milki **207** ambao wamejenga jumla ya nyumba **25,239** zimeingizwa katika kanzidata ya nyumba. Aidha, katika kanzidata kuna vyama vya Ushirika wa Nyumba **38** vyenye wanachama **2,247** na ambavyo

vimejenga jumla ya nyumba **1,056** katika Mikoa ya Dar es salaam, Dodoma, Iringa, Kagera, Musoma, Morogoro, Mwanza, na Shinyanga. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendelea kuhamasisha ujenzi wa nyumba kupitia vyama vya ushirika wa nyumba na kuvijengea mazingira ya kupata mikopo yenye masharti nafuu kutoka taasisi za fedha kwa kushirikiana na Tume ya Maendeleo ya Vyama vya Ushirika.

Ushirikiano na Taasisi za kimataifa Katika Uendelezaji wa Makazi

103. Mheshimiwa Spika, Wizara inao wajibu wa kushirikiana na taasisi mbalimbali za kimataifa zinazojishughulisha na uendelezaji miji na makazi duniani. Taasisi hizo ni pamoja na Shirika la Makazi Duniani (UN-Habitat); Shirika la Maendeleo (UNDP) na Taasisi ya kifedha ya Afrika inayowezesha utoaji wa mikopo kwa ajili ya uendelezaji na ujenzi wa nyumba za gharama nafuu (Shelter Afrique). Katika mwaka wa fedha

2020/21, Wizara iliahidi kusimamia na kuratibu ushirikiano wa Taasisi hizo katika uendelezaji wa miji na makazi nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania katika mkutano wa Kimataifa wa *Shelter Afrique* kwa njia ya mtandao pamoja na maadhimisho ya Siku ya Makazi Duniani. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kusimamia na kuratibu ushirikiano na taasisi mbalimbali za kimataifa kwa azma ya kutekeleza malengo na mikakati itakayokubaliwa.

Mapitio ya Sera na Sheria

104. *Mheshimiwa Spika,* kwa kuzingatia mabadiliko ya kiuchumi na kijamii, Wizara kwa kushirikiana na wadau inakamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 ili iweze kukidhi mahitaji ya sasa. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau imeandaa rasimu ya Marekebisho ya Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya Mwaka 2000 na ipo katika hatua za

kukamilisha ukusanyaji wa maoni ya wadau. Sawia na hatua hiyo, Wizara imeandaa rasimu ya Sera ya Taifa ya Nyumba ambayo pia ipo katika hatua ya kukamilisha uchambuzi wa maoni ya wadau.

105. *Mheshimiwa Spika*, baada ya marekebisho ya sera hizo kufanyika, baadhi ya sheria zitafanyiwa marekebisho ili kukidhi matakwa ya sera zilizorekebishwa. Aidha, Wizara imeandaa mapendekezo ya kutunga Sheria ya Kusimamia na Kuendeleza Sekta ya Milki (Real Estate Sector) kwa kuzingatia maoni ya wadau. Pia, Wizara imeandaa mapendekezo ya marekebisho madogo katika Sheria saba (7) zinazohusiana na Sekta ya Ardhi. Sheria hizo ni Sheria ya Usajili wa Wataalam wa Upimaji Ardhi Sura 270, Sheria ya Ardhi ya Vijiji Sura 114, Sheria ya Mipangomiji Sura 355, Sheria ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji Sura 426, Sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini Sura 138, Sheria ya Upangaji wa Matumizi ya Ardhi

Sura 116 na Sheria ya Upimaji Ardhi Sura 324.

5.5 MIRADI YA MAENDELEO

106. *Mheshimiwa Spika,* katika kuimarisha usalama wa milki, kuongeza ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali, kutatua na kudhibiti migogoro ya matumizi ya ardhi na kuwawezesha wananchi kiuchumi na kuimarisha mipaka ya Kimataifa, Wizara inatekeleza miradi ifuatayo:

Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi

107. *Mheshimiwa Spika,* katika kuimarisha usalama wa milki, kupunguza migogoro ya ardhi nchini, kuifanya ardhi kuwa mtaji hai na kuiwezesha Serikali kuongeza wigo wa mapato yanayotokana na Sekta ya Ardhi; Wizara inaendelea kutekeleza programu ya kupanga, kupima na kumilikisha kila kipande cha ardhi nchini.

108. *Mheshimiwa Spika,* Programu hii

inatekelezwa kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji ambazo ni Halmashauri za Miji, Manispaa na Majiji. Katika mwaka wa fedha 2018/19 Wizara iliziwezesha Halmashauri **24** kiasi cha shilingi bilioni **6.2** kutekeleza majukumu hayo ambapo jumla ya viwanja **41,733** vilipimwa na kumilikishwa. Aidha, jumla ya shilingi bilioni **4.1** zimerejeshwa Serikalini kutokana na mauzo ya viwanja na Halmashauri nyingine zinaendelea kumilikisha ardhi. Nazipongeza Halmashauri saba (7) zilizokamilisha marejesho ya fedha kwa asilimia 100. Halmashauri hizo ni Jiji la Mbeya, Manispaa za Ilemela, Kahama na Shinyanga, Mji wa Bariadi na Wilaya za Misungwi na Geita (**Jedwali Na.12A**). **Natoa rai kwa Halmashauri zilizopatiwa fedha za upimaji na umilikishaji ardhi kurejesha fedha ili Halmashauri nyingine ziweze kupatiwa fedha za kutekeleza kazi za upangaji miji.**

109. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha

2020/21 Wizara iliahidi kuendelea kuzijengea uwezo na kuziwezesha Halmashauri kupanga, kupima na kumilikisha ardhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Wizara ilizipatia Ofisi za Ardhi za Mikoa **17** jumla ya shilingi bilioni **3.5** kwa ajili ya kupanga na kupima ardhi katika halmashauri **22** ambapo jumla ya viwanja **64,227** vimepimwa na hatua za umilikishaji zinaendelea ikilinganishwa na lengo la kupima viwanja **95,756 (Jedwali Na.12B)**. Programu hii imeonesha mafanikio kwa kuziwezesha Mamlaka za upangaji kuongeza kasi ya kupanga, kupima na kumilikisha kila kipande cha ardhi nchini. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea na utekelezaji wa programu hii kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI ambapo vitawekwa vigezo vya kuzingatia katika kuziongezea Halmashauri uwezo wa kifedha kutekeleza majukumu yao. Aidha, Wizara itaunda Timu Jumuishi ya Ufuatiliaji na Tathmini kwa ajili ya kuimarisha usimamizi wa fedha zinazotolewa.

Utambuzi wa vipande vya ardhi

110. *Mheshimiwa Spika,* katika kupata suluhisho la kujenga na kuendeleza mifumo ya utawala wa ardhi ambayo inalenga kukidhi mahitaji yaliyopo, Wizara imebuni mbinu mpya ya upimaji ambayo ni shirikishi na inayotumia teknolojia rahisi kwa kutumia simu za kiganjani. Mbinu hii mpya imeongeza usahihi kwa kuimarisha majira ya nukta kwa kutumia GPS ya Mkono badala ya kutegemea mifumo ya kitaalam inayofuata kanuni zenye viwango vya juu vya vipimo ambavyo ni vya gharama kubwa na huchukua muda mrefu kukamilisha upimaji. Aidha, vifaa vya kisasa vya upimaji hutumika kuboresha usahihi wa mipaka ya mitaa husika na mipangomiji hususan wakati wa kuainisha mipaka ya barabara, njia za umeme na matumizi ya Umma.

111. *Mheshimiwa Spika,* zoezi la utambuzi wa

vipande vya ardhi kwa kutumia teknolojia rahisi limeiwezesha Wizara kuwatambua wamiliki wa vipande vya ardhi na taarifa za wamiliki kuingizwa katika Mfumo wa ILMIS. Tangu kuanza kwa zoezi hili mwezi Januari, 2021, jumla vipande vya ardhi **16,138** vilitambuliwa katika majiji ya Arusha na Mwanza na leseni za makazi **2,653** ziliandaliwa na kutolewa kwa wananchi katika jiji la Mwanza na Arusha. Kupitia zoezi hilo migogoro ya ardhi **83** imetatuliwa. Katika mwaka wa fedha 2021/22 wizara imepanga kutambua vipande vya ardhi **700,000** nchini ili kuwawezesha wananchi kuwa na nyaraka za umiliki wa ardhi.

Mradi wa Uboreshaji wa Milki za Ardhi

112. Mheshimiwa Spika, mradi wa kuboresha milki za ardhi unalenga kuimarisha usalama wa milki na mifumo ya taarifa za ardhi ambao unatarajiwa kutekelezwa kwa kushirikiana na Benki ya Dunia. Kwa sasa Serikali inaendelea kukamilisha majadiliano ya mwisho kuwezesha

upatikanaji wa mkopo wa dola za kimarekani milioni **150** kutekeleza maeneo ya kipaumbele ya Wizara. Kupitia mradi huu, katika mwaka wa fedha wa 2021/22, Wizara kwa kutumia fedha za ndani inatarajia kutekeleza shughuli zifuatazo; kujenga Mtandao Kiambo (LAN) kwa kuanza na mikoa minne (4) ya Lindi, Mbeya, Mwanza na Iringa yenye uhitaji mkubwa na kuunganishwa katika Kituo cha Taifa cha Kutunza Taarifa za Ardhi, kukamilisha ujenzi wa kituo cha mawasiliano kwa wateja katika makao makuu ya Wizara, kufanya matengenezo ya mfumo wa huduma kwa wateja katika ofisi za mkoa wa Dar es Salaam na kusimika vifaa vya kudhibiti majanga na vihatarishi kwa ajili ya mifumo ya taarifa za ardhi katika *Data Center* ya Mamlaka ya Serikali Mtandao (eGA). Vifaa hivi vitaijengea Wizara uwezo wa kuwa na utayari wa kurudisha huduma kwa haraka pindi majanga yanapotokea.

113. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika mwaka

wa fedha 2021/22, Wizara imepanga kujenga mfumo utakaorahisisha utekelezaji wa kazi katika Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya. Mfumo huo pamoja na mambo mengine, utawezesha utunzaji wa kumbukumbu za mashauri yanayohusu ardhi, ufunguaji wa mashauri mapya, ufuatiliaji wa mashauri na upatikanaji wa nakala za hukumu kwa njia ya mtandao.

Mradi wa Upimaji Mipaka ya Kimataifa

114. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha usalama na ushirikiano miongoni mwa nchi za bara la Afrika, Umoja wa Afrika kupitia **Azimio Na.17** lililofikiwa na Wakuu wa Nchi za Afrika huko Durban, Afrika Kusini, ulizitaka nchi zote za Afrika kuhakiki mipaka yake ifikapo mwaka 2022.

115. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza azimio hilo, Wizara iliahidi kuhakiki na kuimarisha mpaka wenye jumla ya kilometa **2,086** kabla ya

mwaka 2022 kwa kushirikiana na nchi jirani. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 jumla ya kilometa **369** za mpaka kati ya Tanzania na nchi jirani zimehakikiwa. Aidha, Kamisheni ya Pamoja ya Ushirikiano baina ya Tanzania na Burundi katika kikao chake cha tarehe 3 hadi 5 Machi, 2021 kilichofanyika mkoani Kigoma nchini Tanzania kilielekeza nchi wanachama kupitia Timu ya Pamoja ya Wataalam kuendelea na hatua za kuimarisha mpaka. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendelea na uimarishaji wa mipaka ya nchi kavu km 100 kati ya Tanzania na Burundi na km 128 kati ya Tanzania na Kenya kwa kushirikiana na nchi hizo.

Mradi wa Uimarishaji wa Miundombinu ya Upimaji na Ramani (NSDI)

116. Mheshimiwa Spika, katika mwaka ujao wa fedha 2021/22, Wizara inatarajia kuanza utekelezaji wa Mradi mpya wa kuimarisha

Miundombinu ya Upimaji na Ramani kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Korea Kusini kupitia Benki ya Exim. Mradi huu utawezesha kununua vifaa vya kisasa vya upimaji, ununuzi wa ndege zisizo na rubani (drones) kwa ajili ya kupiga picha za anga na kutoa mafunzo kwa watumishi. Utekelezaji wa mradi huu unatarajiwa kuongeza kasi ya upangaji na upimaji wa ardhi, kuongeza uwezo wa kuandaa ramani za msingi kwa nchi nzima ambazo zinahitajika kwa matumizi mengine hususan ujenzi wa miundombinu kama vile barabara, reli, njia za mawasiliano na pia katika ulinzi na udhibiti wa maliasili, madini, mazingira n.k. Pia itaongeza alama za kielektroniki na alama za msingi za upimaji ardhi ambazo huwezesha upimaji ardhi kufanyika kwa muda mfupi na kwa gharama nafuu zaidi kwa kuwa teknolojia hii huitaji vifaa vichache na idadi ndogo ya wapima na wasanifu ramani.

117. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itanunua vifaa vya kisasa kwa ajili ya uandaaji wa ramani za msingi; kujenga vituo **30** vya upimaji ardhi katika makao makuu ya mikoa yote na kuongeza alama **150** za upimaji nchini; kuandaa ramani za msingi zenye uwiano mdogo na uwiano mkubwa katika mikoa ya Dodoma na Arusha; kujenga kanzidata ya kitaifa ya taarifa za kijiografia pamoja na mifumo ya kulinda na kusambaza taarifa kwa watumiaji; na kuwajengea uwezo wataalam **30** katika nyanja a upimaji na ramani.

Miradi ya Kimkakati ya Kitaifa

118. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kushiriki katika utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati ya Kitaifa kwa kupanga, kupima na kufanya uthamini wa ardhi na mali katika maeneo ya miradi hiyo. Miradi hiyo ni pamoja na Mradi wa Ujenzi wa Bwawa la Kuzalisha Umeme la Julius

Nyerere, Bomba la Mafuta kutoka Hoima nchini Uganda hadi Chongoleani jijini Tanga nchini Tanzania na ujenzi wa Reli ya Kisasa (SGR).

Mradi wa uzalishaji umeme wa Julius Nyerere

119. Mheshimiwa Spika, katika uendelezaji wa eneo la mradi, Wizara inaendelea kuandaa mpango wa uendelezaji wa ukanda wa mradi (Corridor Development Plan) utakaowezesha mamlaka za upangaji kuandaa mipangokina katika miji midogo na mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji katika ukanda huu. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 mipangokina **19** yenye viwanja **4,309** iliandaliwa katika Mji Mdogo wa Kisaki na usanifu wa michoro ya mipangomiji katika Mji wa Ikwiriri umekamilika ambapo jumla ya viwanja **601** vimesanifiwa na upimaji unaendelea. Aidha, katika eneo linapojengwa Bwawa la Julius Nyerere Wizara ilipima zaidi ya hekta **4,000** katika sehemu ya ujenzi wa mtambo wa kufua umeme na hekta **12,000** zilipimwa katika eneo inapojengwa

karakana na makazi ya watumishi watakaendesha mitambo hiyo.

120. Mheshimiwa Spika, katika eneo la dakio la Bwawa hilo jumla ya vijiji **829** vimeandaliwa mipango ya matumizi ya ardhi katika Mikoa ya Morogoro (**310**), Pwani (**69**), Lindi (**145**), Ruvuma (**90**), Dodoma (**26**), Njombe (**44**) na Iringa (**145**). Kadhalika, upimaji wa kina (Detail Survey) ulifanyika kwa ajili ya kuwezesha uwekaji wa njia ya umeme wa msongo mkubwa wa kilovoti **400** kutoka kwenye chanzo cha kuzalisha umeme hadi Chalinze (km**160**).

Mradi wa Ujenzi wa Reli ya Kisasa

121. Mheshimiwa Spika, Wizara pia inashiriki kutekeleza mradi wa ujenzi wa Reli ya kisasa kutoka Dar es Salaam hadi Makutupora kwa awamu ya kwanza ambapo jumla ya vituo **15** vinajengwa. Usanifu wa michoro ya mipangomiji na upimaji katika vituo vitatu (**3**) vya Dar es

Salaam, Morogoro na Dodoma umekamilika. Aidha, usanifu wa michoro ya mipangomiji na upimaji katika maeneo ya vituo vingine **11** unaendelea.

122. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na taasisi nyingine za Serikali inaendelea kufanya uchambuzi wa maandalizi ya Mpango maalum wa uendelezaji kiuchumi ukanda wa Reli ya Kisasa. Mpango huu utawezesha mamlaka za upangaji kuandaa mipangokina katika maeneo ya miji na mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo ya vijiji vilivyo katika ukanda wa Reli ya Kisasa.

Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Mafuta

123. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia hatua ya kusainiwa kwa mkataba wa uwekezaji baina ya Serikali ya Tanzania na Wawekezaji kwa ajili ya kuanza ujenzi wa Bomba la Mafuta kutoka Hoima nchini Uganda hadi Chongoleani jijini Tanga,

Wizara inaendelea kutekeleza majukumu ya sekta ya ardhi yaliyoainishwa kwenye mkataba. Katika maandalizi ya ujenzi wa bomba la mafuta, Wizara imepima kilomita **650** za njia ya bomba na kazi itakamilika kabla ya tarehe 30 Juni 2021. Aidha, Wizara imeandaa mpango wa uendelezaji wa ukanda wa mradi wa Bomba la Mafuta kwa kuandaa mipangokina katika maeneo ya miji na mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo ya vijiji vinavyopakana na bomba hilo ili wananchi waweze kunufaika kiuchumi na kijamii kupitia ardhi. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Wizara imeshiriki katika vikao mbalimbali vya kujadili namna bora ya kutekeleza mradi, kufanya uthamini na utwaaji wa maeneo **14** yatakayotumika kwa ajili ya ujenzi wa vituo vya kusukuma mafuta ghafi.

124. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji imeandaa mipangokina **21** yenye jumla ya viwanja **11,631** katika maeneo ya vijiji vinavyopakana na mkuza

wa bomba la mafuta (**Jedwali Na. 13**). Jumla ya vijiji **104** vimeandaliwa mipango ya matumizi ya ardhi katika mikoa ifuatayo; Kagera (**24**), Geita (**22**), Tabora (**9**), Singida (**19**), Dodoma (**8**), Manyara (**6**) na Tanga (**16**). Aidha, Wizara imeshiriki kupima alama za picha za anga ardhini, kuweka alama za upimaji, kuainisha njia ya mkuza wa bomba na kuanza upimaji, kupima maeneo ya vipaumbele vya mradi kwa ajili ya karakana ya kuunganishia mabomba ya mafuta na kushiriki kazi ya utafiti wa udongo katika mkuza wa bomba la mafuta. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara itaendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji katika kukamilisha shughuli zinazohusiana na upimaji, upangaji na uthamini wa ardhi na mali katika maeneo ya vijiji vinavyopakana na mkuza wa bomba hilo.

5.6 USIMAMIZI WA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

125. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa

majukumu, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia shughuli za taasisi zilizo chini yake. Taasisi hizo ni Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; Shirika la Nyumba la Taifa; na Vyuo vya Ardhi vya Tabora na Morogoro.

Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi

126. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi imeendelea kusimamia na kuratibu uandaaji, na utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi nchini, kutoa miongozo na elimu kwa umma na kwa mamlaka za upangaji, kushiriki katika utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi, kuimarisha na kusimamia mfumo wa utunzaji wa kumbukumbu ya mipango ya matumizi ya ardhi, kufanya tafiti na kuratibu ushiriki wa wadau mbalimbali wa kimkakati wanaochangia na kuwezesha upangaji wa matumizi ya ardhi nchini. Vilevile, Tume imeendelea kushiriki katika utekelezaji wa miradi

ya Taifa ya kimkakati.

127. *Mheshimiwa Spika*, mipango ya matumizi ya ardhi inajumuisha mipango ya Ukanda, Wilaya na Vijiji ikiwa ni utekelezaji wa Mpango wa Matumizi ya Ardhi wa Taifa (2013-2033) na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (2020-2025). Mipango hii husaidia katika kutenga maeneo ya uwekezaji, uhifadhi, makazi, uzalishaji (Kilimo na ufugaji), ardhi ya akiba, mapito ya wanyamapori, kutatua migogoro ya matumizi ya ardhi na kuongeza tija katika uzalishaji mali na hivyo kuboresha maisha ya jamii kiuchumi.

128. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara kupitia Tume ilipanga kuendelea kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi katika maeneo mbalimbali nchini kwa kushirikiana na wadau pamoja na kufanya tathmini ya utekelezaji wa mipango hiyo. Aidha, Wizara kupitia Tume iliahidi kuwezesha upangaji matumizi ya ardhi ya

vijiji **100** katika wilaya zinazopitiwa na njia ya bomba la mafuta (EACOP) na wilaya zilizo mipakani mwa nchi. Hadi kufikia 15 Mei, 2021 Tume imeratibu na kusimamia uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi ya Vijiji **77** katika Wilaya **21** kwa kushirikiana na wadau ikiwemo Halmashauri ya Wilaya ya Kyerwa, Wakala wa Misitu Tanzania (TFS), *FORVAC*, *Frankfurt Zoological Society* (FZS), Shirika la *PELUM* na Taasisi ya *Jane Goodall*, *Tanzania Forest Conservation Group* (TFCG) (**Jedwali Na. 14**). Katika mwaka wa fedha 2021/2022 Tume kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaandaa mipango ya matumizi ya ardhi kwa wilaya moja (**1**), vijiji **98** na kanda mbili (**2**) kupitia miradi ya kimkakati. Aidha, ili kuongeza kasi ya uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi na utekelezaji wake **natoa wito kwa Halmashauri zote nchini kutenga bajeti za uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi angalau kwa vijiji 6 kwa mwaka.**

129. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/2021 Wizara kupitia Tume imeendelea kutoa miongozo na elimu kwa umma na mamlaka za upangaji juu ya sheria, kanuni na taratibu za uandaaji na usimamizi wa mipango ya matumizi ya ardhi na utatuzi wa migogoro. Hadi kufikia 15 Mei, 2021 jumla ya wajumbe **160** wa Timu Shirikishi ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya (PLUM), wajumbe **1,742** wa Halmashauri za vijiji na wajumbe **536** wa Kamati za Usimamizi wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji (VLUM) walipatiwa elimu katika Halmashauri za Wilaya **20** na Vijiji **77**. Vile vile, Tume imeweza kufanya marejeo ya *Mwongozo Shirikishi wa Uandaaji na Usimamizi wa Mipango ya Matumizi Ardhi ya Vijiji wa mwaka 2013* na inaendelea na taratibu za uchapishaji ili kuusambaza kwa Halmashauri na Vijiji mbalimbali nchini. Aidha, watumishi **24** wa Tume na Halmashauri za Simanjiro na Monduli walipatiwa mafunzo kuhusu namna ya kuingiza

taarifa za matumizi ya ardhi katika Mfumo wa Taifa wa Taarifa za Matumizi ya Ardhi (NLUIS). Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara kupitia Tume itaendelea kutoa Miongozo na elimu ili kujenga uelewa kwa umma na kuwezesha mamlaka za upangaji kuandaa, kusimamia na kutekeleza Mipango ya Matumizi ya Ardhi.

130. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara kupitia Tume, itaendelea kuratibu na kushirikiana na wadau mbalimbali katika kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi katika kanda za maeneo ya kilimo, malisho ya mifugo, shoroba za wanyamapori, hifadhi za misitu na wanyamapori, miradi ya kimkakati ya Reli ya Kisasa (SGR), vyanzo vya maji kwa ajili ya mradi wa uzalishaji wa umeme (*Julius Nyerere Hydro Electric Dam Project*) na Vijiji vinavyopakana na mkuza wa bomba la mafuta (EACOP).

131. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Tume

imeendelea kuunda, kuboresha na kusimamia mfumo wa Taifa wa Taarifa za Matumizi ya ardhi (NLUIS). Mfumo huu umefanyiwa majaribio katika hatua za awali na jumla ya ramani **56** za mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji na taarifa mbalimbali za Wilaya ya Simanjiro na Monduli zimeandaliwa na kuingizwa kwenye mfumo. Katika mwaka wa fedha 2021/22, mfumo huu utaendelea kuboreshwa na kusambazwa ili kuongeza wigo wa kusajili na kuhifadhi kumbukumbu za taarifa za mipango ya matumizi ya ardhi nchini.

132. Mheshimiwa Spika, vilevile, Tume imeendelea kufanya tafiti ili kubaini changamoto na kujenga uelewa kuhusu masuala mbalimbali ya kisekta, rasilimali ardhi na mipango ya matumizi yake. Hadi kufikia 15 Mei, 2021, Tume imefanya utafiti kuhusu mabadiliko ya tabianchi, matumizi ya ardhi na uoto wa asili katika Jiji la Dodoma kwa kutumia picha za anga pamoja na uchambuzi wa taarifa kwa kutumia Mifumo ya Taarifa za

Kijiografia (*GIS analysis*). Utafiti huu umebaini uwepo wa mabadiliko makubwa katika uoto wa asili na matumizi ya ardhi kutokana na mabadiliko ya tabianchi. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Tume itaendelea kufanya tafiti na kusambaza matokeo ya tafiti kwa wadau.

133. Mheshimiwa Spika, Tume imeendelea kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji mbalimbali nchini. Hadi kufikia 15 Mei, 2021 jumla ya vijiji **86** katika wilaya **7** vimefanyiwa ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi (**Jedwali Na.15**). Tathmini hiyo imebaini takriban asilimia **80** ya vijiji vilivyofanyiwa tathmini mipango yao inatekelezwa kama ilivyopangwa. Katika mwaka 2021/22, Tume itaendelea kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **200** na Wilaya **2**.

Shirika la Nyumba la Taifa

134. *Mheshimiwa Spika*, Wizara inalo jukumu la kusimamia Shirika la Nyumba la Taifa ambalo linahusika na ujenzi wa nyumba za makazi na majengo mbalimbali kwa ajili ya matumizi ya ofisi na biashara. Shirika linaendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Miaka 10 (2015/16 – 2024/25) ambao umegawanywa katika kipindi cha muda mfupi, wa kati, na mrefu. Katika muda mfupi, Shirika limelenga kuboresha hali ya ukwasi (*liquidity position*) ili kuwa na fedha za kutosha kujiendesha. Mikakati hiyo ni pamoja na:-

- (i) Kubana matumizi kwa kuondokana na baadhi ya matumizi yasiyo ya lazima;
- (ii) Kupunguza gharama za ukarabati wa nyumba bila kuathiri ubora;
- (iii) Kutekeleza mpango wa kupanga upya baadhi ya mikopo yake (loans restructuring plan) ili kupunguza kiasi cha malipo ya mikopo kwa mwezi;

- (iv) Kupangisha nyumba zote za gharama nafuu ambazo zilikuwa zimekamilika na bado hazijapata wanunuzi ili kuongeza kipato cha Shirika kutokana na kodi ya pango;
- (v) Kukamilisha ujenzi wa baadhi ya miradi midogo na ya kati (ya nyumba za makazi na biashara) ambayo ilikuwa imesimama na kuipangisha na/au kuiuza ili kuongeza kipato cha Shirika; na
- (vi) Kuchukua hatua mbalimbali za kukusanya madeni sugu ya wapangaji wa zamani na wa sasa na kuimarisha makusanyo ya kodi ya pango kwa wapangaji waliopo. Hadi kufikia tarehe 15 Mei 2021, Shirika lilifanikiwa kukusanya madeni ya zaidi ya shilingi bilioni

3.

135. Mheshimiwa Spika, katika muda wa kati, Shirika linalenga kumalizia miradi mikubwa ambayo imekwama pamoja na kuimarisha njia mbadala za mapato ili kuongeza kasi ya ukuaji wa

Shirika. Mikakati hiyo ni pamoja na:-

- (i) Kumalizia miradi mikubwa ambayo imekwama ikiwemo *Morocco Square, Kawe 711, Golden Premier Residence* na Mradi wa Kiwanja Na. 300 *Regent Estate* katika Jiji la Dar es Salaam. Ujenzi wa *Morocco Square* unaendelea kuanzia mwezi Novemba 2020 baada ya kusimama kwa muda. Hadi kufikia tarehe 15 Mei 2021, ujenzi umekamilika kwa 90%. Ujenzi wa *Kawe 711, Golden Premier Residence* na Mradi wa Kiwanja Na. 300 *Regent Estate* umesimama kwa muda, wakati jitihada za kutafuta fedha kutoka vyanzo mbalimbali zinaendelea. Kwa mwaka wa fedha 2021/22, Shirika limepanga kukamilisha mradi wa *Morocco Square*;
- (ii) Kupitia upya mikataba ya wapangaji na kufanya maboresho ya vipengele ili kuhakikisha kwamba Shirika linakusanya kodi na madeni. Pia, wapangaji ambao

wanakiuka masharti ya ulipaji wa kodi ya pango wanachukuliwa hatua za kisheria; na

(iii) Kufanya ukaguzi wa hali ya majengo yote ya Shirika (conditional assessment) ili kuweka mpango wa kuzifanyia maboresho na matengenezo ya kudumu nyumba zake ili kuziongeza thamani. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Shirika limekamilisha mpango wa ukarabati utakaotekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia mwaka 2020/21 hadi 2025/26 wenye lengo la kuboresha nyumba za Shirika. Majaribio ya mpango huu yalifanyika katika Mradi wa Medeli Jijini Dodoma ambapo nyumba zote zinazomilikiwa na Shirika zimekarabatiwa. Utekelezaji wa mpango huu unaendelea katika Mikoa ya Dar es Salaam (Temeke), Kilimanjaro na Mtwara. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika litaendelea kukarabati na kufanya matengenezo ya nyumba katika mikoa mbalimbali nchini.

136. Mheshimiwa Spika, katika mikakati ya muda mrefu, Shirika linajielekeza katika utekelezaji wa lengo lake kuu la kuwapatia wananchi makazi bora kwa kutanua wigo wa uwekezaji wake kama ifuatavyo:-

- (i) Kubadilisha malengo ya nyumba mpya zitakazojengwa kutoka kuwa za kuuza **70%** na kupangisha **30%** na kuwa za kuuza **20%** na kupangisha **80%**; na
- (ii) Kuwekeza katika viwanda vya utengenezaji wa vifaa vya ujenzi kama vile kokoto, matofali na mabati kuanzia mwaka wa fedha 2021/22 ili kuwapunguzia wananchi gharama za ujenzi wa nyumba.

137. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara kupitia Shirika la Nyumba la Taifa ilitekeleza miradi mbalimbali ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu nchini. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Shirika liliendelea na ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika maeneo

mbalimbali ya Halmashauri za Miji na Wilaya zifuatazo;

- i) Njombe, Makete, nyumba **50** zimekamilika kwa 70%;
- ii) Iyumbu, Dodoma, nyumba **300**; Nyumba **232** zimekamilika kwa 100% na ujenzi wa nyumba **68** umeanza;
- iii) Inyonga, Katavi, nyumba **24** zimekamilika kwa 85%;
- iv) Jangwani, Sumbawanga, nyumba **20** zimekamilika kwa 100% ambapo nyumba **18** zimepangishwa na nyumba **2** zimeuzwa; na
- v) Masasi, Mtwara, nyumba **54** zimekamilika kwa 100% na upangishaji unaendelea.

138. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika litaendelea na ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika maeneo mbalimbali ya Halmashauri za Miji na Wilaya. Aidha, Shirika pia litaanzisha miradi mipya ya nyumba za gharama nafuu, katika Halmashauri za Sumbawanga na

Ubungo (Luguruni).Vilevile, Shirika linaendelea kutekeleza miradi ya uendelezaji Miji ya Pembezoni (*Satellite Towns*) katika maeneo linayoyamiliki ambayo ni Luguruni - Ubungo, Uvumba - Kigamboni na Kawe - Kinondoni, Burka/Matevesi-Arusha Jiji na eneo la Usa River - Meru.

139. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21, Shirika la Nyumba la Taifa lilitokeleza miradi ya ujenzi wa majengo ya biashara katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo:-

- i) Mutukula Commercial Complex, Kagera – umekamilika kwa 90%;
- ii) Singida shops, Singida – umekamilika kwa 100%; na
- iii) Mwanza Commercial Shops, Mwanza – umekamilika kwa 50%.

Katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika litaendelea na ujenzi wa majengo ya biashara katika Halmashauri za Manispaa za Lindi na

Bukoba pamoja na kuanza ujenzi wa majengo ya biashara katika Halmashauri za Manispaa za Kahama na Morogoro na Halmashauri za Wilaya za Masasi na Kilwa. Sambamba na utekelezaji wa miradi hiyo, Shirika litafanya upembuzi yakinifu wa miradi ya ujenzi wa makazi na biashara katika Mikoa ya Songwe, Ruvuma, Njombe, Geita na Simiyu.

140. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Shirika la Nyumba la Taifa liliahidi kuanza utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa nyumba **400** za gharama nafuu kati ya nyumba **1,000** jijini Dodoma. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, awamu ya kwanza ya mradi huu imeanza kutekelezwa ambapo nyumba **404** zinaendelea kujengwa baada ya kupata idhini ya Wizara ya Fedha na Mipango kukopa shilingi bilioni **20** kutoka Mfuko wa Mradi wa Nyumba. Kati ya hizo, nyumba **101** zinajengwa Chamwino na nyumba **303** zinajengwa Iyumbu. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika

litaendelea na utekelezaji wa mradi huu ambapo nyumba za gharama nafuu zitajengwa na kuuzwa au kupangisha kwa wananchi na watumishi wa umma. Mnunuzi wa nyumba hizo, atasaidiwa kupata mkopo wenye riba nafuu na atakabidhiwa hati na funguo siku anapolipia nyumba.

141. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21 Shirika limeendelea kutekeleza miradi ya ukandarasi kwa kusanifu, kusanifu na kujenga, kumalizia ujenzi, kukarabati au kusimamia ujenzi wa nyumba za watumishi wa umma pamoja na ofisi za taasisi mbalimbali za Serikali nchini ikijumuisha:-

- i) Ujenzi wa jengo la ofisi ya EWURA Medeli, Jijini Dodoma;
- ii) Ujenzi wa jengo la ofisi ya Chuo Kikuu cha Mwalimu Nyerere, Musoma;
- iii) Ujenzi wa Machinjio ya Kisasa Vingunguti, Dar es Salaam;

- iv) Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Kumbukumbu ya Mwl. J.K. Nyerere iliyopo Kwangwa, Musoma;
- v) Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Kusini Mtwara;
- vi) Ujenzi wa Ukumbi wa Mikutano wa Halmashauri ya Mji wa Mpanda, Katavi;
- vii) Ujenzi wa Majengo 44 ya Ofisi na Makazi kwa ajili ya Wakala wa Misitu Tanzania katika maeneo 17 nchini;
- viii) Ujenzi wa Shule ya Mfano Mbuye, Geita;
- ix) Ujenzi wa jengo la Makao Makuu ya Benki ya CRDB, Dar es Salaam; na
- x) Usanifu na usimamizi wa jengo la Makao Makuu ya Wizara ya Fedha na Mipango katika eneo la Mtumba, Dodoma.

142. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika litaendelea kutekeleza miradi ya ukandarasi ikiwemo Hospitali ya Rufaa Mwalimu Nyerere (Mara) na Soko la Kimataifa la Mifugo la

Buzirayombo (Geita). Vilevile, Shirika litaanza utekelezaji wa miradi ya ukandarasi ikiwemo ujenzi wa Maabara ya Kufundishia ya Chuo cha Sayansi na Hesabu ya Chuo Kikuu cha Dodoma, ujenzi wa Jengo la Shule ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na usanifu na ujenzi wa nyumba za Watumishi wa Reli ya Kisasa (SGR). Shirika pia litaendelea na usanifu na usimamizi wa ujenzi wa majengo ya Wizara ya Fedha na Mipango na Uwanja wa Ndani wa Michezo wa Magufuli (Magufuli Arena) Jijini Dodoma.

143. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21, Shirika liliahidi kuandaa Mipango ya uendelezaji wa maeneo ya Kwala (Ruvu) na mji mpya wa Kisarawe (institutional master plan). Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Shirika limekamilisha majadiliano na Halmashauri za Wilaya za Kibaha na Kisarawe kuhusu mipango kazi ya upangaji wa maeneo hayo. Utekelezaji wa mipango hiyo utafanyika katika mwaka wa fedha 2021/22.

Vilevile, Shirika liitaandaa mipango ya uendelezaji wa maeneo ya Iwambi na Mwashiwawala, mkoani Mbeya

144. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21, Shirika liliahidi kukusanya kodi ya pango kiasi cha shilingi bilioni **96.6**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, Shirika limekusanya shilingi bilioni **79.7** sawa na asilimia **82%** ya lengo. Aidha, katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika limepanga kukusanya kodi ya pango kiasi cha shilingi bilioni **105.6**. **Natoa wito kwa wapangaji wote wa nyumba za Shirika la Nyumba la Taifa nchini kutimiza wajibu wao kwa kulipa kodi na malimbikizo yote wanayodaiwa.**

145. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2021/22, Shirika litaanza utekelezaji wa mradi wa Mpango wa uendelezaji wa maeneo ya Chuo Kikuu cha Dodoma (institutional master plan) pamoja na kuendelea na utekelezaji wa Muundo Jumuishi

(Integrated System) wa TEHAMA, ambao unatarajiwa kuimarisha ufanisi na utendaji kazi wa Shirika.

Vyuo vya Ardhi Tabora na Morogoro

146. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ina jukumu la kusimamia Chuo cha Ardhi Tabora (ARITA) na Chuo cha Ardhi Morogoro (ARIMO) ambavyo vinatoa mafunzo ya fani mbalimbali za ardhi katika ngazi ya Astashahada (*Certificate*) na Stashahada (*Diploma*). Fani zinazotolewa ni upangaji wa miji na vijiji; upimaji wa ardhi; usimamizi wa ardhi; uthamini na usajili; urasimu ramani; na sanaa, ubunifu na uchapishaji. Wizara imeendelea kuviimarisha vyuo hivi kwa kuboresha mitaala, kuvipatia vitendea kazi muhimu, kuwezesha ujenzi wa madarasa ili viweze kutoa ujuzi unaokidhi viwango vya taaluma zinazohitajika.

147. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Vyuo hivi vimedahili jumla ya wanafunzi **1,970** (ARITA - **1,446** na ARIMO - **524**) wa fani mbalimbali ngazi ya cheti na Stashahada. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Vyuo hivi vitaendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kuongeza udahili kufikia wanafunzi **2,200** ambapo ARITA kinatarajia kudahili wanafunzi **1,600** na ARIMO wanafunzi **600**. Aidha, Wizara itaendelea kufanya mapitio ya sheria na miundo iliyoanzisha vyuo hivi kwa lengo la kuboresha usimamizi na utendaji kazi.

5.7 UTAWALA NA RASILIMALI WATU

148. Mheshimiwa Spika, Utawala na Rasilimali Watu ni sehemu muhimu katika usimamizi na utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara ilipanga kuajiri watumishi wapya **270** kadri vibali vya ajira vitakavyokuwa vinatolewa ikiwa ni pamoja na kujaza nafasi zilizokuwa wazi kutokana na sababu

mbalimbali. Kwa sasa Wizara ina jumla ya watumishi **2,378**, kati ya watumishi hao watumishi wa kada za sekta ya ardhi ni **1,733**. Ili Wizara iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo, inapaswa kuwa na watumishi wa kada za sekta ya ardhi wapatao **4,847**. Hivyo, Wizara ina upungufu wa watumishi **3,114** wa kada za sekta ya ardhi. Tayari jumla ya vibali vya watumishi **206** wameidhinishwa katika Ikama za miaka ya fedha 2018/19, 2019/20 na 2020/21 ambao ajira zao zinasubiri vibali vya utekelezaji, na watumishi **711** wameombewa vibali vya ajira katika mwaka wa fedha 2021/22, kati ya hao watumishi **397** ni wa sekta ya ardhi. Aidha, hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021 Wizara imepata kibali cha kuajiri watumishi **36** wa ajira mbadala wa kada mbalimbali.

Utawala Bora na Uwajibikaji

149. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kukamilisha Mkataba wa Huduma kwa Mteja na kusambaza nakala katika

Ofisi zote za Ardhi za Mikoa pamoja na wadau wengine. Lengo likiwa ni kuongeza uwazi katika utoaji wa huduma za Sekta ya Ardhi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara imekamilisha Mkataba wa Huduma kwa Mteja ambao ni mwongozo wa utoaji wa huduma. Mkataba huo unapatikana kupitia tovuti ya Wizara (www.lands.go.tz). Katika mwaka 2021/22 Wizara itachapisha nakala za ziada za Mkataba wa Huduma kwa Mteja na kuzisambaza kwa wadau.

150. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuendelea kutekeleza mkakati wa kupambana na viashiria vya rushwa katika Sekta ya Ardhi kama sehemu ya mikakati ya kuboresha huduma zinazotolewa kwa umma. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2021, mafunzo kuhusu maadili ya utumishi wa umma na mapambano dhidi ya rushwa yametolewa kwa Kamati ya Kudhibiti Uadilifu na Menejimenti ya Wizara. Katika mwaka wa fedha 2021/22 Wizara

itaendelea na utekelezaji wa mkakati wa kupambana na viashiria vya rushwa katika Sekta ya Ardhi.

Mafunzo kwa Watumishi

151. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21, Wizara iliahidi kutoa mafunzo ya muda mfupi na mrefu kwa watumishi **700** kwa kuzingatia mahitaji na Mpango wa Mafunzo wa Wizara. Hadi kufikia 15 Mei, 2021, Wizara imewezesha utoaji wa mafunzo ya muda mfupi na mrefu kwa watumishi **137**. Aidha, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kuwezesha utoaji wa mafunzo kwa watumishi **700** kwa kuzingatia mahitaji na Mpango wa Mafunzo wa Wizara.

Habari na Elimu kwa Umma

152. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/21 Wizara iliahidi kuendelea na

utaratibu wa upashanaji habari na elimu kwa umma kuhusu masuala yanayohusu Sekta ya Ardhi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Wizara iliandaa na kusambaza nakala **23,830** za Machapisho na vipeperushi vyenye jumbe kuhusu sekta ya ardhi. Wizara pia imeshiriki katika Maonesho ya Biashara ya Kimataifa ya **44** (Sabasaba) jijini Dar es Salaam, Maonesho ya Wakulima ya Nanenane mkoani Simiyu na Dodoma, Maonesho ya Uwezeshaji wananchi kiuchumi jijini Arusha na Maadhimisho ya Wiki ya Sheria jijini Dodoma.

153. Mheshimiwa Spika, vilevile, vipindi na matangazo **121** ya luninga na **134** ya redio yametolewa kwa umma kuhusu utekelezaji wa masuala mbalimbali ya Sekta ya Ardhi, makala **98** za magazeti kuhusu masuala ya Sekta ya Ardhi zimeandaliwa na kuchapishwa kwenye magazeti mbalimbali nchini. Aidha, taarifa **246** zimetolewa katika mitandao ya kijamii ya *facebook, instagram,*

youtube, twitter na tovuti ya Wizara kuhusu masuala ya Sekta ya Ardhi. Katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara inatarajia kuandaa na kutekeleza Mkakati wa Mawasiliano utakaowezesha kuwa na utaratibu maalum wa kuhabarisha na kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala muhimu ya Sekta ya Ardhi na hivyo, kuongeza uelewa wa wananchi na wadau kuhusu huduma zinazotolewa.

6.0 SHUKRANI

154. *Mheshimiwa Spika*, naomba kumalizia hotuba yangu kwa kumshukuru Mhe. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara yangu na Serikali kwa ujumla. Aidha, namshukuru Makamu wa Rais Mhe. Dkt. Philip Isdor Mpango kwa maelekezo aliyotoa kuhusu namna ya kuongeza ufanisi katika usimamizi wa shughuli za Serikali. Vilevile, namshukuru Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa

(Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo na maelekezo yaliyowezesha kuboresha utendaji wa Wizara yangu.

155. *Mheshimiwa Spika*, kipekee nakushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi thabiti katika kusimamia shughuli za Bunge. Kadhalika, naishukuru sana Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii inayoongozwa na Mhe. Aloyce Andrew Kwezi, Mbunge wa Kaliua, kwa maoni na ushauri wanaotoa katika kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara yangu. Aidha, nawashukuru kwa dhati Waheshimiwa Mawaziri, Naibu Mawaziri na Makatibu Wakuu kutoka katika Wizara mbalimbali tulioshirikiana katika utekelezaji wa majukumu ya Serikali. Napenda pia kuwashukuru Wenyeviti wa Kamati mbalimbali za Bunge na Wabunge wote kwa michango, maoni na

ushauri wenu tangu kuzinduliwa kwa Bunge hili la 12.

156. *Mheshimiwa Spika*, napenda kutambua mchango mkubwa wa viongozi wenzangu katika kutekeleza majukumu ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Kipekee namshukuru Naibu Waziri, Mhe. Dkt. Angeline Sylvester Lubala Mabula, Mbunge wa Jimbo la Ilemela kwa kunisaidia katika kutekeleza majukumu ya Wizara hii. Aidha, natoa shukrani zangu za dhati kwa Katibu Mkuu Bibi Mary G. Makondo, Naibu Katibu Mkuu Bw. Nicholas M. Mkapa, Kaimu Mkurugenzi Mkuu wa Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi, Prof. Wakuru Magigi, Mkurugenzi Mkuu wa Shirika la Nyumba la Taifa Dkt. Maulid Banyani na Kamishna wa Ardhi Bw. Nathaniel Nhonge, Mkuu wa Chuo cha Ardhi Tabora Bw. Biseko Musiba na Mkuu wa Chuo cha Ardhi Morogoro Bw. Huruma Lugalla kwa kazi kubwa wanayoifanya ya

kusimamia utekelezaji wa majukumu ya Wizara na Taasisi zake. Vilevile, napenda kuwashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo pamoja na watumishi wote wa Wizara, kwa kuendelea kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara hii.

157. Mheshimiwa Spika, vilevile, napenda kuwashukuru wadau wote wa Sekta ya Ardhi wanaojumuisha Mamlaka za Upangaji, sekta binafsi na washirika wa maendeleo wa ndani na nje kwa michango yao katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Tunatambua na kuthamini michango inayotolewa na wadau hawa katika kuwezesha utekelezaji wa majukumu yetu kwa maslahi ya Watanzania.

158. Mheshimiwa Spika, napenda pia, kutoa shukrani za dhati kwa Wakuu wa Mikoa kwa kuendelea kutoa ushirikiano katika kuimarisha Ofisi za Ardhi za Mikoa. Aidha, napenda kuwashukuru wadau wote ikiwemo Taasisi za

Fedha zilizowezesha upatikanaji wa mikopo ya ujenzi wa nyumba. Pia, nazishukuru taasisi binafsi na mamlaka mbalimbali tulizoshirikiana nazo katika kutekeleza majukumu ya Wizara zikiwemo Bodi za Kitaaluma za Wataalam wa Mipangomiji, Wathamini na Wapima Ardhi pamoja na wamiliki wa kampuni za Upangaji na Upimaji. Vilevile, ninawashukuru wajumbe wa Kamati ya Ugawaji Ardhi, Baraza la Kitaifa la Ushauri wa Ardhi pamoja na Wenyeviti na Wajumbe wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya kwa ushirikiano wao katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

7.0 HITIMISHO

159. *Mheshimiwa Spika,* napenda kuhitimisha kwa kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara itaendelea kufanya mageuzi kwa kuboresha huduma zinazotolewa katika Sekta ya Ardhi kwa kuwekeza zaidi katika matumizi ya mifumo ya TEHAMA katika utoaji wa huduma za ardhi na pia kuongeza kasi ya

upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi na udhibiti wa migogoro ya matumizi ya ardhi. **Mageuzi yanayokusudiwa yanalenga kupunguza gharama kwa wananchi, kuimarisha usalama wa milki za ardhi pamoja na kuongeza thamani ya ardhi na hivyo kukuza kipato kwa mwananchi mmoja mmoja na Pato la Taifa kwa ujumla.**

8.0 MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2021/22

Makadirio ya Mapato

160. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/22, Wizara inatarajia kukusanya shilingi **bilioni 260** kutokana na kodi, tozo na ada mbalimbali zinazotokana na shughuli za Sekta ya Ardhi kwa kutekeleza mikakati ambayo imeainishwa katika hotuba hii.

Makadirio ya Matumizi

161. Mheshimiwa Spika, ili Wizara yangu iweze

kutekeleza majukumu niliyoyaeleza kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2021/22, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kama ifuatavyo:-

Fungu 48: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

AINA	MAPATO	SHILINGI
A	Mapato ya Serikali	260,000,000,000
	AINA YA MATUMIZI	FEDHA
B	Matumizi ya Kawaida:	
	Mishahara	34,079,748,000
	Matumizi Mengineyo	33,918,651,000
	Jumla Ndogo	67,998,399,000
C	Matumizi ya Maendeleo:	
	Fedha za Ndani	18,300,000,000
	Fedha za Nje	11,250,299,000
	Jumla Ndogo	29,550,299,000
	JUMLA KUU (B+C)	97,548,698,000

Jumla ya matumizi ya kawaida na maendeleo shilingi **97,548,698,000/=**.

Fungu 03: Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi

AINA	MAPATO	SHILINGI
A	Mapato	706,000,000
	AINA YA MATUMIZI	FEDHA
B	Matumizi ya Kawaida:	
	Mishahara	1,497,066,000
	Matumizi Mengineyo	979,822,000
	Jumla Ndogo	2,476,888,000
C	Matumizi ya Maendeleo:	
	Fedha za Ndani	1,500,000,000
	Jumla Ndogo	1,500,000,000
	JUMLA KUU (B+C)	3,976,888,000

Jumla ya matumizi ya kawaida na maendeleo ni shilingi **3,976,888,000/=**.

162. Mheshimiwa Spika, jumla kuu ya fedha zinazoombwa kwa Wizara (Fungu **48** na Fungu **03**) ili muweze kujadili na kuidhinisha ni shilingi **101,525,586,000/=**.

163. Mheshimiwa Spika, mwisho natoa shukrani

zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Pamoja na hotuba hii yameambatishwa majedwali ambayo yameainisha kwa kina takwimu pamoja na shughuli zilizotekelezwa. Hotuba hii pia inapatikana kwenye tovuti ya Wizara ambayo ni www.lands.go.tz.

164. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutoa hoja.